

KOULUKURAATTORIEN NÄKEMYKSIÄ TYÖSTÄÄN

Anna-Leena Terrihauta

Opinnäytetyö, syksy 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä,

Järvenpää

Sosiaalian koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Terrihauta, Anna-Leena. ”Koulumaailmassa näkyy vain joku osa lapsen todellisuudesta” - Koulukuraattorien näkemyksiä työstään. Järvenpää, syksy 2010, 56 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata ja määritellä oppilashuollon tarjoamia koulukuraattoripalveluita sekä saada työtä tekevien kuraattoreiden näkemys työstä ja sen vaatimuksista.

Tutkimus oli kvalitatiivinen. Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, johon osallistui Porvoon suomenkielisen oppilashuollon koulukuraattorit.

Tutkimuksen tuloksissa ilmeni koulukuraattoreiden työn sisältävän neljä eri osa-aluetta, joita voi kutsua palvelualueiksi. Niitä ovat neuvonta, ohjaus ja tiedotus sekä yksilötyö, ryhmätyö ja yhteisötason työ. Suurin osa koulukuraattoreiden työajasta kuluu yksilötyöhön lapsen kanssa tai tämän asioissa. Yleisin työmenetelmä on keskustelu.

Tutkimuksessa ilmeni, että koulun sosiaalityötä tekevänä koulukuraattori huolehtii lapsen edusta. Hän tunnistaa hyvinvoinnin riskejä, ottaa huolen puheeksi, suunnittelee tukitoimia ja tällä tavalla edistää ja ylläpitää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Koulukuraattori toimii myös koulun ulkopuolella ja toimeen sisältyy tiivis yhteistyö huoltajien ja moniammatillisen verkoston kanssa. Koulukuraattorien työhön kuuluu myös koko kouluyhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen ja he ovat motivoituneita opettaessaan oppilaille vuorovaikutustaitoja.

Tutkimuksen perusteella koulukuraattoreilla on kaksoisfunktio toimiessaan koulun sosiaalityöntekijöinä ja kasvattajina. Erot oppilasmäärissä, työyksiköissä ja työtavoissa aiheuttavat sen, että ennaltaehkäisevä työ vaarantuu ja kaikki lapset eivät voi saada samanlaisia palveluita. Oppilashuollollista työtä on paljon ja täten yhteistyö koko koulun henkilökunnan kesken on tärkeää. Koulukuraattorilla on merkittävä tehtävä tuoda sosiaalityön näkökulmaa oppilashuollolliseen työhön.

Tämä tutkimus palvelee Porvoon kaupungin koulukuraattoripalveluita. Se esittelee olemassa olevia palveluita ja tukee laadullista kehittämistä.

Asiasanat: koulukuraattorit, kvalitatiivinen tutkimus, oppilashuolto, psykososiaalinen tuki

ABSTRACT

Terrihauta, Anna-Leena. Experiences of school social workers. 56 p., 1 appendix. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the study was to describe and define the services offered by school social workers. Another aim was to examine the experiences of school social workers at their own work and its demands.

The research method applied was qualitative. Data for this study were collected through thematic interviews with school social workers from Porvoo city student care.

The main results show that school social work covers different service areas. These areas are giving advice, guidance and information as well as work with individuals, groups and the community. Most of the time school social workers do individual work with children and the most common working method is conversation.

The results showed that a school social worker takes care of a child's interest. A worker recognizes a risk in a child's welfare, brings up worries and plans support measures. A school social worker improves and maintains a child's welfare. A school social worker operates also outside of the school by co-operating with parents and multiprofessional groups. Their job also includes taking care of school welfare and they teach interaction skills to the students.

The conclusions are that school social workers have a double role. They are social workers and pedagogues. The number of students for each school social worker varies, as well as different working methods are applied. Consequently not children can get same similar services and preventive work suffers. There is plenty of work at student care and co-operation between all school workers is very important.

This research describes school social work in the city of Porvoo. It presents existing services and helps to improve them.

Keywords: psychosocial care, school social worker, student care, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	8
2.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset	8
2.2 Aineisto ja tutkimusmenetelmä	8
3 TUTKIMUKSEN TAUSTA	10
3.1 Kuraattorityön historia.....	10
3.2 Oppilashuolto- ja kuraattorityötä määritteleviä lakeja	11
3.2.1 Perusopetuslaki	11
3.2.2 Lastensuojelulaki	12
3.2.3 Kansanterveyslaki.....	13
3.2.4 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.....	13
3.2.5 Yhdenvertaisuuslaki.....	14
3.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	14
3.4 Porvoon suomenkielinen oppilashuolto	16
4 KOULUKURAATTORITYÖ OSANA OPPILASHUOLTOA	19
4.1 Keskeisiä käsitteitä	19
4.2 Oppilashuollon tavoitteet	20
4.3 Oppilashuollon palvelut	21
5 KOULUKURAATTORI KOULUN SOSIAALITYÖNTEKIJÄNÄ	22
5.1 Koulukuraattorityön tavoite	22
5.2 Ammattikunta	23
5.3 Oppilasmäärä	23
5.4 Työmenetelmät ja palvelut.....	24
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	25
7 TUTKIMUSTULOKSET	27
7.1 Mistä on kuraattori tehty?	27
7.2 Työn tavoitteet ja haasteet	28
7.3 Työn sisältö	30
7.4 Menetelmät.....	34
7.5 Mikä tekee työstä sosiaalityötä?.....	38
7.6 Yleisimmät ongelmat kouluissa kuraattorin sosiaalityön näkökulmasta...	40
7.7 Yhteistyö.....	43

7.8 Työn ja roolin monimuotoisuus	45
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
LÄHTEET	52
Liite 1: Teemahaastattelurunko	55

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee kouluissa tehtävää sosiaalityötä lainsäädännön velvoitteen ja koulukuraattorien kokemusten kautta. Kiinnostukseni tähän aiheeseen on lähtöisin omasta työkokemuksestani toimiessani kolme vuotta Porvoon suomenkielisen koulutustoimen koulukuraattorina 2000-luvun alussa.

Viimevuosina on julkisuudessa keskusteltu oppilaiden hyvinvoinnista ja koulun tarjoamista palveluista. Vaikka kouluissa on ollut koulukuraattoreita jo vuosikymmeniä, palvelut eivät ole olleet kaikkien tavoitettavissa. Verrattuna koulun kehittämiseen yleisesti, on psykososiaalinen oppilashuolto usein jäänyt kehityksen jalkoihin. Tähän vaikuttavia tekijöitä ovat mm. oppilashuoltohenkilöstön vähyys tai tehtävien ja organisaation selkiintymättömyys. (Wallin 1999, 143.)

Koulun psykososiaalisen työn lakisääteistäminen toteutettiin Lastensuojelulain myötä vuonna 1990. Kunnille annettiin mahdollisuus saada olemassa olevaan toimintaan valtionosuutta, vaikkakaan laki ei tuolloin velvoittanut kuntia perustamaan koulukuraattorin virkoja. Vuonna 2008 voimaan tullessa Lastensuojelulaissa edellytetään, että kunnan on järjestettävä kuraattoripalveluita. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 102; Lastensuojelulaki § 9.)

Kuraattorityön historia on verrattain nuori. Kuraattorin toimia puuttuu kunnista ja tämä vaikuttaa siihen, että palveluita ei voida tarjota valtakunnallisesti tasaisesti. Tarjottujen palveluiden erilaisuutta ja moninaisuutta voidaan pitää rikkautena ja yksilöä huomioivana, mutta myös haasteena. Asiakas ei aina voi tietää, mitä palveluita koulukuraattori tarjoaa. Pirkko Sipilä-Lähdekorpi tutki koulukuraattorityötä yläkouluissa ja väitöskirja on nimetty nimellä ”Hirveesti tekijänsä näköistä”. Nimi kuvastaa hyvin kuraattorityötä, jonka palveluita ei ole määritelty laissa. Työstä voidaan sanoa, että se on ollut ja on edelleen tekijänsä ja paikkakunnan näköistä. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 163.)

Oman kokemuksen kautta tunnistan edellä mainitut koulussa tehtävän sosiaalityön haasteet. Näiden asioiden innottamana on mielenkiintoista syventyä työn-

tekijöiden näkemyksiin omasta työstään. Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusraportissa kuvaan koulukuraattorityön historiallisia kehityslinjoja ja taustoitan tutkimustani sekä lainsäädännön, että kuraattorityötä koskevan tutkimuksen avulla. Tutkimusaineistoni olen kerännyt puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla haastattelemalla kaikkia viittä Porvoon suomenkielisen koulutustoimen oppilashuollossa toimivaa koulukuraattoria. Valmis tutkimus tulee Porvoon koulutustoimen käyttöön ja on tueksi oppilashuolto- ja koulukuraattorityötä kehittäessä.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

2.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata Porvoon suomenkielisen koulutustoimen oppilashuollon tarjoamia koulun sosiaalityön palveluita. Tämän lisäksi tavoitteena on selvittää työtä tekevien kuraattoreiden näkemys työstä ja sen vaatimuksesta. Ongelmana näen, että laki velvoittaa koulukuraattoripalveluiden järjestämisen, mutta se mitä työ sisältää, ei ole yhtenäistä mallia.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitä kuraattorin työ sisältää?
2. Miten kuraattori määrittelee sosiaalityön tekemisen koulussa?

2.2 Aineisto ja tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Keskeiset laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmät on havainnoiminen, tekstianalyysi, haastattelu ja litterointi (Metsämuuronen 2009, 220).

Tutkimussuunnitelman sekä varsinaisen tutkimuksen teoreettisen pohjan olen kerännyt perehtymällä alan kirjallisuuteen, lakiin, raportteihin sekä tieteellisiin tutkimuksiin (väitöskirjat ja pro gradu-työt) ja paikalliseen materiaaliin (esitteet ja suunnitelmat). Tutkimusluvan anoin Porvoon suomenkielisen vt. koulutusjohtajalta tutkimussuunnitelman pohjalta. Edellä mainitusta materiaalista olen saanut myös näkökulmaa laatiessani haastattelun kysymysrunгон (liite 1).

Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla puolistrukturoidulla haastattelulla tutkimuksen kannalta oleellisia henkilöitä eli tietyn organisaation koulukuraattoreita. Haastattelut toteutettiin suullisesti ja tilanteet nauhoitettiin sovitusti. Tämä on hyödyllistä laadullista aineistoa koottaessa. Haastattelu on menetelmänä sopiva, sillä se on vuorovaikutuksellinen tilanne, johon haastateltavat henkilöt ovat tottuneet ja haastattelu edesauttaa, että haastateltava voi luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Metsämuuronen 2009, 61, 245.)

Tutkimus on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksen luonteeseen kuuluu, että tutkittavasta tapauksesta pyritään kokoamaan monipuolisesti ja monella tavalla tietoja. Tapaustutkija etsii tutkimuksessaan niitä asioita, jotka ovat yleistä ja toisaalta, mikä on erityistä tässä tapauksessa. Ongelma on yleistettävyydessä. Tutkiessani Porvoon suomenkielisen oppilashuollon koulukuraattoreiden näkemyksiä, ei tutkimus kuvasta valtakunnallista tilaa, mutta saattaa antaa viitteitä. (Metsämuuronen 2009, 222–224, 257.)

3 TUTKIMUKSEN TAUSTA

3.1 Kuraattorityön historia

Kenraali Mannerheimin lastensuojeluliitto aloitti psykiatris-yhteiskunnallisena työmuotona vuonna 1925 kasvatuseurolatyön. Kasvatuseurolatyöllä vastattiin lastensuojelullisen työn tarpeeseen sekä koulujen tarpeeseen, sillä oppivelvollisuuslain astuttua voimaan vuonna 1921 kaikki lapset eivät menestyneet koulussa tai sopeutuneet sen sääntöihin. Kasvatuseurolatyö alkoi virallistua 1940-luvun loppupuolella ja 1960-luvulla työ koulujen kanssa lisääntyi merkittävästi, sillä kasvatuseuroloilla oli merkittävä rooli kouluissa erityisopetuksen alullepanijana ja kehittäjänä. Kasvatuseurolatyössä on juuret nykyiselle koulukuraattorityölle. Koulukuraattorityön esivaiheina voidaan pitää myös apukouluopettajien tekemää apukoulunoppilaiden jälkihuoltotyötä, vaikka sisällöltään työ ei kohdentunut koulun sisälle. Vuonna 1951 perustettiin ensimmäinen sivutoiminen kuraattorinvirka, jossa toimi apukouluopettaja. Kuraattoritoiminnan taustalla ja edistäjänä voidaan nähdä myös kansakoulun ja keskikoulun sulautuminen peruskouluksi, jota suunniteltiin 1960-luvulla. Oppilashuoltoa kartoittanut työryhmä koki, että oppilashuollon osa-alueiden toimintaa oli pikaisesti kehitettävä ja koordinoitava. Psykkinen oppilashuolto kehittyi 1960-luvulla kasvatuseurolan rinnalle eri työmuodoksi. Tällöin Suomeen alettiin perustaa koulupsykologien ja kuraattoreiden virkoja. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 83–84.)

Kuraattorityön historia voidaan jaotella kolmeen yhteiskunnan muutoksen vaikuttamaan aikakauteen työn sisällön ja arvojen mukaan. Kuraattorityön pioneerikaudeksi voidaan kutsua vuonna 1966 alkanutta aikaa. Tähän aikaan liittyi muun muassa muuttoliike maalta kaupunkeihin, peruskouluun siirtyminen, keskinäinen tietämättömyys työntekijöiden tehtävistä ja sen tuomat ristiriidat eri ammattien kesken koulussa. Koulussa odotettiin apua oppilaiden häiriökäyttäytymiseen ja työmenetelmänä vakiintui vahvasti yksilöön keskittyvä case-work. Kuraattorityön profiili nousi vuonna 1971, kun perustettiin ensimmäinen läänin-

kuraattorin toimi ja kouluhallituksen mielenterveystyön ylitarkastajan virka. Aika oli myös järjestäytymisen aikaa, sillä virkojen lisääntymisen myötä vuonna 1973 perustettiin koulukuraattoreiden yhdistys.

Toista aikakautta vuodesta 1974 alkaen voidaan kutsua perustelujen aikakaudeksi. Työ oli edelleen oppilaskohtaista ja yhteistyön kehittäminen koulun sisällä sekä koulun ja kodin välillä koettiin tärkeänä. Oppilashuoltokomitean mietintö vuodelta 1974 edesauttoi virkojen lisäämisen. Mietinnön taloudelliset perustelut osoittivat, kuinka oppilaiden luokalle jääminen tuottaa taloudellisia tappioita, sisällölliset perustelut esiteltiin lainsäädännön aikaansaamiseksi psykososiaaliselle oppilashuollolle, teoreettisia perusteluita esitettiin perustelemalla kuraattorityön tärkeyttä ja hallintoalat esittivät hallinnollisia perusteluita, mihin organisaatioon – sosiaali- vai koulutoimeen – koulukuraattorityö paremmin kuuluu.

Kolmas eli viimeinen kausi historiassa on ammatillistumisen kausi, jolloin koulun psykososiaalisesta työstä säädettiin lastensuojelulaissa vuonna 1990. Laki ei kuitenkaan velvoittanut vielä kuntia perustamaan koulupsykologin tai -kuraattorin virkoja. Työ oli asiakaskohtaista ja korjaavaa, mutta muuttui jo osaksi konsultoivaan ja yhteisölliseen suuntaan. Aika oli kriittisen tarkastelun aikaa. Nähtiin, että psykososiaalisen ammattitaidon tarve kouluissa kasvaa, kun koulu muuttui tietopainotteisemmaksi ja kasvatuksellinen puoli on unohdettu. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 84–107.)

3.2 Oppilashuolto- ja kuraattorityötä määritteleviä lakeja

3.2.1 Perusopetuslaki

Perusopetuslaissa säädetään palvelut, jotka on kohdennettu oppivelvollisille perusopetuksessa oleville sekä esiopetuksessa, maahanmuuttajien valmistavassa opetuksessa ja aamu- ja iltapäivätoiminnassa oleville oppilaille.

Oppivelvollisia ovat kaikki Suomessa asuvat lapset ja oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta laissa säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin, mikäli lapsella on siihen psykologisten selvitysten perusteella paremmat edellytykset. Oppivelvollisuus kestää tavanomaisesti yhdeksän vuotta eli kunnes perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta.

Mikäli lapsella ei ole mahdollista saavuttaa vammaisuuden tai sairauden vuoksi perusopetukselle säädettyjä tavoitteita yhdeksässä vuodessa, alkaa hänellä oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin ja kestää yhteensä 11 vuotta. (Perusopetuslaki § 1, 25, 27.)

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.

Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (683/1983) tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. (Perusopetuslaki § 31a.)

3.2.2 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Kunnan sosiaali- ja terveystoimen, opetustoimen ja muiden lapsille ja nuorille palveluita tuottavien tahojen on palveluita järjestäessä huolehdittava, että palveluiden avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Laissa edellytetään, että näissä palveluissa saadaan selville lapsen, nuoren tai lapsiperheen tarvitsema erityinen tuki ja että kunta järjestää erityisen tuen tarpeessa olevalle tukea ja toimintaa.

Tuettaessa oppilaan koulunkäyntiä on kunnan järjestettävä koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita esi-, perus-, ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaalle niin, että tämä saa riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin. Tämän lisäksi on pyrittävä ehkäisemään ja poistamaan oppilaan kehitykseen liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia sekä edistämään ja kehittämään koulun ja kodin välisen yhteistyötä. (Lastensuojelulaki § 1, 8, 9.)

Laki velvoittaa opetustoimen palveluksessa olevaa henkilöstöä, salassapitosäännösten estämättä, viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos hän tehtävässään saa tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä (Lastensuojelulaki § 25).

3.2.3 Kansanterveyslaki

Kansanterveyslaissa säädetään kunnallisesta koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta, jonka palveluita saavat perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa olevat oppilaat. Kouluterveydenhuollon tehtävänä on kouluyhteisön terveellisyyden ja turvallisuuden valvonta ja edistäminen sekä oppilaan terveyden seuraaminen ja edistäminen. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto kuuluu oppilashuollon palveluihin. Oppilaan fyysisen ja psyykkisen terveyden edistämisen ja ylläpitämisen sekä edellytyksiä lisäävä toiminta on oppilashuoltoa. Kunnan kansanterveystyöstä vastaavan viranomaisen tulee osallistua niiden opetussuunnitelman osien laatimiseen, jotka käsittelevät oppilas- ja opiskelijahuoltoa sekä koulun tai oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä. (Kansanterveyslaki § 14.)

3.2.4 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

Oppilashuolto kuuluu Suomessa osassa kunnista sosiaalitoimen ja osassa opetustoimen alaisuuteen. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säättää sosiaalihuollon palveluiden asiakastyötä. Lain tarkoituksena on edistää

asiakslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta. Asiakkaalla on oikeus hyvään palveluun ja kohteluun. Työntekijä on vaitiolovelvollinen ja sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoa asiakkaasta on salassa pidettäviä. Koulutuksen järjestäjä, sosiaalipalveluiden tuottaja ja terveydenhoidon henkilöstö kuuluvat ammattiryhmiin, joiden on kuitenkin salassapitosäännöstä estämättä luovutettava pyydettyä sosiaalihuollon viranomaiselle sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista § 1, 15, 20.)

3.2.5 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on muun muassa edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista niin, ettei henkilön vamma tai etninen tausta aiheuta asiakkaalle eriarvoista asemaa. Lakia sovelletaan myös koulutuksen ja ammatillisen ohjauksen saamisessa sekä sosiaali- ja terveystalvissa. Koulutuksessa se ei kuitenkaan vaikuta tavoitteisiin, sisältöön ja koulutusjärjestelmään. Viranomaisen tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät sen toteutumisen. Laissa mainitaan positiivinen erityiskohtelu, joka sallitaan, jotta voidaan saattaa asiakkaan olosuhteet yhdenvertaiselle tasolle. (Yhdenvertaisuuslaki § 1–4, 7.)

3.3 Aikaisemmat tutkimukset

Oppilashuollosta ja koulukuraattoriyöstä on saatavilla vähän kirjallisuutta. Monen kirjallisen lähteen käyttäminen materiaalina oli haaste sillä materiaali oli monesti yli kymmenen vuotta vanhaa. Tämän jälkeen on esimerkiksi lainsäädäntö muuttunut ja yhteiskunnallinen keskustelu on ohjannut paikoin työtä kehittymään. Tutkimustietoa oli käytössä suppeasti, mutta tämä tieto oli varsin uutta. Koulukuraattoriyöstä oli saatavilla pro gradu-töitä sekä muutamia väitöskirjoja.

Pirkko Sipilä-Lähdekorpi kategorioi kuraattorin muotokuvan väitöskirjansa ”Hirveesti tekijänsä näköistä” osassa, joka tutkii koulukuraattorin työtä peruskoulun yläluokilla. Vastausten perusteella tyypillinen koulukuraattori on koulutoimessa toimiva 44-vuotias, suomenkielinen, sosiaalityön pätevyuden suorittanut nainen, joka on toiminut kuraattorina yli 6 vuotta ja sosiaalityöntekijänä sitä ennen. Hänen työalueena on 2–4 ylä- ja alakoulua, joissa on oppilaita noin 1300. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 112.)

Samassa tutkimuksessa Sipilä-Lähdekorpi kiteyttää, että kuraattorityön tarve on ollut koko ajan suurempi kuin resurssit. Koulukuraattorin tehtävänä on ollut täydentää koulun perustehtävää ja varsinkin varmistaa oppivelvollisuuden suorittaminen ja puuttua häiriökäyttäytymiseen. Lasten ja perheiden hyvinvointi on heikentynyt yhteisöllisyyden eli sosiaalisen pääoman vähentyessä. Koulukuraattorin työ on hyvin verkostoitunutta. Työstä voidaan sanoa, että se on tekijänsä ja paikkakunnan näköistä, vaikkakin koulukuraattoreiden ammattikunnalla on vahvoja pyrkimyksiä nostaa profiilia esimerkiksi yhtenäistämällä pätevyysvaatimuksia. Kuraattorityössä oppilas on keskiössä. Kuraattori pyrkii tukemaan oppilaan kasvua tavoitteiden mukaisesti, mutta pääsääntöisesti sosiaalityön koulutuksella, etiikalla ja menetelmillä. Koulukuraattorilla onkin kaksoisidentiteetti sekä kaksoisfunktio. Kuraattori kokee itsensä sekä sosiaalityöntekijäksi että kasvattajaksi ja hänen tulee olla lojaali koulutusjärjestelmälle sekä asiakkaalle. Tämä luo yleensä ristiriidan, sillä koulutusjärjestelmän ja oppilaiden edut ei välttämättä ole samansuuntaiset. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 162–168, 170–171, 175.)

Marleene Rytioja tutki tuoreessa pro gradu-tutkielmassaan erityisopettajien näkemystä koulukuraattorien roolista koulussa. Tämän mukaan kuraattori toimii yksittäisten oppilaiden asioiden hoitajana ja kasvun tukijana. Kuraattoripalveluiden vähyys on vaikuttaa siihen, että koulukuraattori hoitaa vähemmän koko kouluyhteisöä koskevia asioita, mutta kerran viikossa tai harvemmin koulussa käynti hankaloittaa myös yksittäisen oppilaan asioiden hoitoa. Koulukuraattorit toimivat oppilashuoltoryhmässä siten, että hän jakaa asiantuntijuuttaan muille ryhmän jäsenille. (Rytioja 2010, 67–68.)

Asiakkaan odotukset tuovat työlle tärkeän vivahteen. Pro gradu-työssään Puotinen on tutkinut yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden odotuksia koulukuraattoria kohtaan. Tutkimuksessa ilmenee, että oppilaan vaatimukset koulukuraattorin työhön jakautuvat neljään osa-alueeseen: Auttava läsnäolo, joka tarkoittaa sekä fyysistä että psyykkistä läsnäoloa, ihannekoulukuraattori, aktiivinen toimija koulussa ja koulukiusaamiseen puuttuminen. Kuraattorille asetetaan asiakkaan puolelta rooleja, jotka kaikki kuvastavat oppilaan lähellä olevaa aikuista, joka toimii oppilaiden hyväksi ja tarvittaessa puuttuu koulukiusaamiseen. (Puotinen 2008, 57.)

3.4 Porvoon suomenkielinen oppilashuolto

Itä-Uudellamaalla sijaitsevassa Porvoon kaupungissa on asukkaita noin 48 599 (tilanne 31.12.2009). Kielisuhteiltaan kaupungin väestö ja palvelut ovat kaksikielisiä. Väestöstä suomenkielisiä on 65 prosenttia, ruotsinkielisiä 31,5 prosenttia ja muun kielisiä 3,5 prosenttia. Väestöstä vuoden 2008 tilaston mukaan alle 14-vuotiaita oli 18,5 prosenttia, 15–64-vuotiaita 67 prosenttia ja yli 65-vuotiaita 14,5 prosenttia.

Suomenkielinen oppilashuolto toimii omana tulosityksikkönään Sivistystoimeen kuuluvassa suomenkielisessä Koulutustoimessa ja sillä on oma yksikön esimies, erityisopetuksen rehtori. (Porvoon kaupunki 2010.) Oppilashuollossa toimii erityisopetuksen rehtorin alaisuudessa viisi koulukuraattoria (1.8.2010 alkaen toimia on kuusi), neljä koulupsykologia ja ruotsinkielisen oppilashuollon kanssa yhteinen kanslisti (Oppilashuollon lukuvuosisuunnitelma 2009–2010). Oppilashuollolla on yhteiset, osin jaetuista toimistohuoneista koostuvat toimitilat kaupungin keskustassa yhdessä ruotsinkielisen oppilashuollon ja terveyskeskuksen koululaisten puheterapeuttien kanssa. Pääsääntöisesti koulukuraattorit työskentelevät omilla työalueellaan, jossa työtilat vaihtelevat suuresti.

Työnantajan määrittelemänä kelpoisuusvaatimuksena toimeen on soveltuva korkeakoulututkinto. Toimeen hakijalle katsotaan eduksi kokemus sosiaalialan tehtävistä ja kouluissa työskentelystä. Tämä kelpoisuusvaatimus poikkeaa valtakunnallisesta vaatimuksesta (ks. luku 5.2). (Martti Toivanen, henkilökohtainen tiedonanto 4.5.2010.)

Koulukuraattorit toimivat ala-kouluissa, yläkouluissa sekä lukiossa. Lukuvuonna 2009–2010 viisi kuraattoria jakoi yhteensä 17 kouluyksikköä, joista 16 oli peruskouluja ja yksi oli lukio. Lukiossa tehtävä työ oli jaettu kahdelle kuraattorille ja lukion oppilasmäärä on jaettu näiden yksiköiden kuraattoreille tasaisesti kahtia.

Taulukko 1. Kouluyksiköt ja oppilasmäärät työalueittain Porvoon kouluverk-
koselvitystä 2009 mukaillen

	Alue A	Alue B	Alue C	Alue D	Alue E
Yksiköitä	3	3	2	4	6
Oppilaita	1051	1406	773	532	545

Koulukuraattori toimii sosiaalityön asiantuntijana kouluyhteisön oppilashuolto- ja kehittämistyössä. Työkenttään kuuluu oppilaiden tai opiskelijoiden tilanteiden kartoittamista ja tuen antamista, hoitoon ohjausta, luokkatyöskentelyä ja pienryhmätoimintaa sekä neuvotteluja ja konsultaatiota vanhempien, opettajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Koulukuraattori tekee myös yhteistyötä esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen, seurakunnan ja nuorisotoimen kanssa. (Porvoon koulutustoimen erityispalveluohjelma 2005–2010.)

Koulukuraattorin palveluiden keskeisiä alueita on lukuvuonna 2009–2010 ollut oppilashuollon lukuvuosisuunnitelman mukaan asiakastyö, kouluyhteisötason työ sekä kehittämistyö.

Taulukko 2. Koulukuraattorin työn keskeiset alueet

Asiakastyö	Kouluyhteisötason työ	Kehittämistyö
<ul style="list-style-type: none">- psykososiaalinen tuki- tukitoimien järjestäminen- yhteistyö huoltajien kanssa- sosiaaliset selvitykset	<ul style="list-style-type: none">- oppilashuoltoryhmätyöskentely- opettajien konsultointi ja tukeminen- koulutason kriisi-työhön osallistuminen- tiedottaminen	<ul style="list-style-type: none">- oppilashuoltoryhmätyöskentelyn suunnittelu ja kehittämiseen osallistuminen- ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen

(Oppilashuollon lukuvuosisuunnitelma 2009–2010.)

4 KOULUKURAATTORITYÖ OSANA OPPILASHUOLTOA

4.1 Keskeisiä käsitteitä

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoa suunnittelee ja koordinoi koulun oppilashuoltotyöryhmä, johon kuuluu rehtori, erityisopettaja, koulupsykologi ja -kuraattori, terveydenhoitaja ja opinto-ohjaaja.

Moniammatillinen asiantuntijuus toteutuu, kun samassa työryhmässä on läsnä eri työntekijöiden edustama pedagoginen ja psykologinen, sosiaalityön sekä terveydenhuollon tietämys. Käytännössä tämä tarkoittaa, että työntekijät edustavat eri ammatteja. Työryhmässä on opetusviranomainen, sosiaaliviranomainen sekä terveystyöntekijä.

Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä. Koulun sosiaalityö perustuu yhteiskuntatieteelliseen viitekehykseen ja käyttäytymistieteellisen tiedon sekä käytännön kokemuksen soveltamiseen. Työssä toimitaan opetus-, sosiaali- ja terveystyötoimen rajapinnoilla. Sosiaalisten ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen on olennainen osa koulun sosiaalityötä. (Sosiaaliportti, Lastensuojelun käsikirja i.a.)

Psykososiaalisen työn käsitettä käytetään kaikesta sellaisesta sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteellisen työstä, jota tehdään yksilöiden, perheiden ja ryhmien kanssa ja jossa työn kohteena ovat sekä sosiaaliset ja psykologiset kysymykset (Osallistava oppilashuolto 2000, 70). Psykososiaalisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan, vanhempien ja koulutyöntekijöiden kyvykkyyden ja voimavarojen yhdistämistä koulutyön opetus- ja kasvatustavoitteiden saavuttamiseksi (Malinen & Laaksonen 1997). Psykososiaalista oppilashuoltoa edustavat pääsääntöisesti koulukuraattori ja -psykologi. Oppilashuolto on laajentunut fyysisten tarpeiden

tydyttämisestä psykososiaaliseen tukemiseen. Tämän ovat saaneet aikaan koulu-uudistukset sekä yhteiskunnan muuttuminen. (Wallin 1999, 6.)

Psykososiaalisen työn taustalla on sosiaalipedagoginen näkökulma. Sosiaalipedagogiikka on yhteiskuntatieteisiin perustuva kasvatuksellinen oppiala. Siinä yhdistyy sosiaalinen ja pedagoginen ajattelu ja toiminta, ja sen tavoitteena on pyrkimys parempaan elämänlaatuun. Sosiaalipedagogiikan yleisenä tehtävänä on jäsentää ja toteuttaa sosiaalista kasvatusta, joka auttaa ihmistä kasvamaan yhteiskuntaan ja yhteiselämään toisten ihmisten kanssa. Erityisenä tehtävänä on tukea syrjäytyneinä eläviä ihmisiä ja yhteisöjä kokonaisvaltaisesti, niin että he kasvavat ottamaan enemmän vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Sosiaalipedagoginen toiminta ei ole perinteisesti kuulunut kouluun, mutta se on tieteenala, joka luo koulukuraattoriyölle nykypäivänä kattavan teoreettisen viitekehyksen. (Kurki, Nivala, Sipilä-Lähdekorpi 2006, 9–10, 92–94.)

4.2 Oppilashuollon tavoitteet

Vuoden 2004 opetussuunnitelmauudistuksen perustana on ollut vuonna 1999 uusittu peruslainsäädäntö. Vuoden 2004 uudistus painottaa muun muassa arvioinnin ja erityisen tuen lisäksi oppilaan hyvinvoinnista huolehtimista ja syrjäytymisen ehkäisyä sekä kodin ja koulun yhteistyötä lisäämistä. (Kartovaara 2007, 5–6.)

Uuden opetussuunnitelman perusteissa linjataan oppilashuolto ensimmäistä kertaa osaksi opetussuunnitelmaa. Siinä oppilashuollon keskeisenä tavoitteena on tukea lasten ja nuorten oppimista ja kehitystä. Perusteissa korostetaan välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria koulu-yhteisössä. Myös varhaisen puuttumisen ja ongelmien ennaltaehkäisyn näkökulma on vahvasti esillä. Perusteissa kuvataan moniammatillista yhteistyötä sekä tarkastellaan esi- ja alkuopetuksen sekä vuosiluokille 6.–9. siirtymisen nivelvaiheita. (Kartovaara 2007, 13.)

Oppilashuolto kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville aikuisille sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Jokainen koulun työntekijä kouluisännästä opettajiin ja rehtoriin toteuttavat oppilashuoltoa omasta perustehtävästään käsin huolehtien joka päiväisestä oppilaan fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista, arvokkaasta arjesta. Tämän lisäksi oppilashuollosta vastaava rehtori tai rehtorit sekä erityisopettaja, opinto-ohjaaja, kouluterveydenhoitaja, -psykologi ja -kuraattori suunnittelevat, toteuttavat ja organisoivat monimuotoisia palveluita. Tätä moniammatillista asiantuntijaryhmää kutsutaan oppilashuoltoryhmäksi. Yksittäisen oppilaan asioita voidaan käsitellä huoltajan luvalla ja silloin työskentelyyn voi osallistua huoltaja ja opettaja tai muita ammattihmisiä. Koulu yhteisön asioita suunnitellessa voi ryhmään liittyä esimerkiksi oppilaskunnan edustaja. (Sosiaaliportti, Lastensuojelun käsikirja i.a.)

4.3 Oppilashuollon palvelut

Vaikka lainsäädännöllä säädetään, että kunnan peruspalveluissa tulee tukea lasta ja tämän perhettä ennaltaehkäisevästi – hyvinvointia edistäen sekä mahdollisen tuen tarpeen määrittellen – ei laissa ole määritelty, mitkä ovat viralliset oppilashuollon palvelut. Laissa edellytetään ainoastaan, että kunnan tulee huolehtia koulupsykologin ja -kuraattorin palveluista. Lain tarkan määrittelyn puuttuessa on kuntien palveluissa paljon eroavaisuuksia. Toisessa kunnassa voi resurssit kohdentua oikean koulumuodon kartoittamiseen tuen tarpeessa olevalle oppilaalle, kun taas toisessa kunnassa pystytään oppilashuollollisella työllä ylläpitämään koko yhteisön hyvinvointia koulutempausten ja ryhmäytämistuntien avulla sekä tarjoamaan yksilöllisiä tukikeskustelu-, tutkimus- ja ohjauskäyntejä sekä kriisiapua.

5 KOULUKURAATTORI KOULUN SOSIAALITYÖNTEKIJÄNÄ

5.1 Koulukuraattorityön tavoite

Koulukuraattorityölle asettavat tavoitteita eri tahot. Vaikka tavoitteiden sisällöt ovat samankaltaisia, on kuitenkin painotuksissa eroavaisuuksia. Sosiaalialan ammattilaisille suunnatussa Lastensuojelun käsikirjassa ensimmäinen painopiste on oppilaan hyvinvointi, kun taas opetusministeriön muistiossa ensin mainitaan koulun opetus- ja kasvatustyön tukeminen.

Koulukuraattorityön tavoitteena on oppilaiden hyvinvoinnin, myönteisen kokonaiskehityksen ja koulunkäynnin tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen kouluyhteisössä sosiaalityön keinoin. Tavoitteellinen työskentely edellyttää jatkuvaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta vanhempien, opettajien ja muiden lapsen/nuoren psykososiaaliseen verkostoon kuuluvien kanssa. (Sosiaaliportti, Lastensuojelun käsikirja i.a.)

Koulukuraattorityön tavoitteena on tukea koulun opetus- ja kasvatustyötä ja turvata oppilaiden koulunkäynnin sosiaalisia edellytyksiä sekä edistää heidän kasvuaan, kehitystään ja toimintakykyään. Kuraattorin työhön kuuluu selvittää oppilaiden erilaisia sosiaalisia ongelmatilanteita, käydä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä tukikeskusteluja, selvittää oppilaan tarvitsemien yksilöllisten opetusjärjestelyjen mahdollisuuksia, luoda tarvittaessa oppilaan tueksi sosiaalisia tukiverkostoja sekä eräissä tapauksissa ohjata oppilas erityisiä toimenpiteitä tarvitsevaan jatkohoitoon. Kuraattorin työhön liittyy sosiaalisten taitojen ja ongelmanratkaisutaitojen ohjaamista ja opettamista. Kuraattorin tulee ennakoida ja selvittää oppilaiden oppimiseen liittyviä pulmia ja antaa oppilaille tarvittava tuki. Koulukuraattorin tehtävänä on myös tukea opettajia ja koko kouluyhteisöä koulussa esiintyvien vaikeiden tilanteiden selvittämisessä ja ratkaisemisessa. Kuraattoritoiminta on erityisesti oppilaan ja perheiden tukemista, vuorovaikutusta ja yhteistyötä vanhempien, opettajien ja muiden oppilaan sosiaaliseen verkostoon kuuluvien tahojen kanssa. Kuraattorin tulee osallistua koulun opetussuunnitelmatyöhön sekä erityisoppilaiden henkilökohtaisten opetusjärjestelyjen suunnitteluun ja seurantaan. (Opetusministeriö 2002, 32.)

5.2 Ammattikunta

Valtakunnallinen kelpoisuusvaatimus kuraattorityöhön on sosiaalityönkelpoisuus (491/1990). Kelpoisuutta sovelletaan yleisesti silloinkin, kun koulukuraattorin virka on koulutoimen alainen. Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamista käsittelevän työryhmän yhtenä tehtävänä oli luoda vaihtoehtoja koulukuraattorin kelpoisuuteen. Työryhmä painotti koulukuraattorinkelpoisuusvaatimusten laajentamista, jotta myös koulukuraattorien saatavuus turvataan, mutta aiempi sosiaalityönkelpoisuus on jäänyt voimaan. Käytännössä useissa kunnissa on muutettu paikallisesti pätevyysvaatimuksia tai pätevän puuttuessa valittu koulutukseltaan epäpätevä henkilö. Valtaosalla näistä on joko muu ylempi korkeakoulututkinto tai alempi korkeakoulututkinto. (Opetushallitus 2007, 14–15.)

Kuraattoreiden lukumäärästä toistaiseksi viimeinen koko maata koskeva virkakysely tehtiin 1993–1994. Sen mukaan Suomessa oli 93 kunnassa 217 koulukuraattorin virkaa. Kuraattorin viroista 80 sijoittui Uudenmaan, Turun ja Porin, Hämeen ja Kymen lääneihin. (Peltonen 2008.)

5.3 Oppilasmäärä

Vuonna 1990 voimaan tulleen lastensuojelulain perusteissa esitettiin koulukuraattoreille työalueeksi 1000 oppilasta ja pääkaupunkiseudulla 800 oppilasta kuraattoria kohden. Lausunnossaan Opetushallitukselle vuonna 2007 Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen kirjoitti, että tätä suosituksena käytetty oppilasmäärä on liian suuri yhteiskunnan muutoksien ja lasten ongelmien monimutkaistumisen vuoksi. Konkreettisen suosituksen yhdistys teki vuonna 2008, jolloin se esitti suosituksen koulun sosiaalityön henkilöstömitoitukseksi 500 oppilasta koulukuraattoria kohden ja/tai enintään kolme koulua. Esityksen mukaan tällä turvattaisiin, että perusopetus- ja lastensuojelulakien sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet ja velvoitteet toteutuisivat. (Gråsten-Salonen 2007; Gråsten-Salonen 2008.)

5.4 Työmenetelmät ja palvelut

Pirkko Sipilä-Lähdekorpi on väitöskirjassaan ”Hirveesti tekijänsä näköistä” tutkinut yläkouluissa toimivien koulukuraattoreiden työtä. Tutkimuksessa on luokiteltu työmenetelmät seuraaviin neljään alueeseen: keskustelu, työskentely huoltajien kanssa, kotikäynnit ja ennaltaehkäisevä työ.

Keskustelulla tarkoitetaan pääasiassa neuvotteluja, konsultaatioita, verkostotyötä, ratkaisukeskeistä työtä, luokkatyötä, tiedotusta ja valistusta. Myös muihin menetelmiin esimerkiksi motivoivaan haastatteluun ja draamaan kuuluu keskustelu. Työskentely huoltajien kanssa sisältää etupäässä neuvotteluja puhelimitse, koululla tai kotona sekä tapaamisia vanhempain illoissa ja luokkien teemailloissa. Tapaamiset ovat kahdenkeskisiä tai ryhmätapaamisia. Kotikäynnit liittyvät ensisijaisesti poissaolotapauksiin. Ennaltaehkäisevä työhön liittyy oppilashuoltoryhmään ja muihin työryhmiin osallistuminen, opettajien konsultaatiot, vanhempien tukeminen, erilaiset projektit ja teemaviikot sekä vanhempainiltoihin osallistuminen. Ennaltaehkäisevään työhön kuuluu myös niin sanottu nivelvaihtotyö, jota kohdennetaan esi- ja alkuopetuksen, ala- ja yläkoulun sekä yläkoulun ja toisen asteen välillä. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 149–151.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen aineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastattelulla. Haastatteluaineisto tallennettiin sanelukoneelle ja materiaalia oli kokonaisuudessaan noin neljä nauhoitetuntia. Nauhoitteet on kuunneltu ja kirjoitettu auki eli litteroitu aineistoksi, jota on 44 sivua. Aineiston sisällöllistä analyysia on selkeytetty ryhmittelemällä kysymykset ja vastaukset teemojen mukaan. Ryhmittelyä edesauttoi, että jo teemahaastattelurunkoa laadittaessa oli kysymykset ryhmitelty teeman mukaan, joita olivat taustatiedot, työn sisältö, haasteet, yhteistyö ja ammattikuva. Haastattelutilanteissa haastateltavat palasivat usein vastatessaan jo aiempaan kysymykseen. Vastausten ryhmittelyssä käytin hyväksi värikoodeja. Toisin sanoen merkitsin eri väreillä vastauksia tulostetuista litteroiduista arkeista. Tämä auttoi huomioimaan kattavasti kaikki teemaan liittyvät vastaukset.

Analysointivaiheessa huomioin kaiken aineiston, mutta varsinaiseen raporttiin ei ollut tarkoituksenmukaista ottaa mukaan kaikkia kysymyksiä ja vastauksia. Teemasta taustatiedot jätin käyttämättä kysymykset yksi ja kaksi, jotka koskivat vastaajan sukupuolta ja syntymävuotta. Kuraattorin sukupuoli ja ikä ei tuo lisämerkitystä tutkimuksen tuloksiin. Teemasta ammattikuva jätin huomioimatta kysymykset 22, 23 ja 24. Mielenpide koulukuraattorin nimikkeestä ja työntekijän persoonalliset ominaisuudet olisivat olleet tutkimuksen raportin pääsisällöstä irrallisia aiheita. Teemasta työn sisältö jätin suoraan raportoimatta kysymykset kahdeksan ja yhdeksän, jotka koskivat millä kouluasteella kuraattori toimii ja kuinka paljon oppilaita hänen toimialueeseensa kuuluu. Oppilasmäärät on luetavissa luvussa 3.4 ja kouluaste yhdistettiin muiden vastausten raportointiin esimerkiksi kohdentaessani suoran lainauksen tietyn kouluasteen kuraattorin kertomaksi.

Tutkimuksen raportoinnissa yhdistin usein saman teeman sisällä olevia vastauksia. Kaikki raporttiin mukaan otetut taustatietoryhmään kuuluvat vastaukset kirjoitin saman alaotsikon alle. Kysymykset 10 ja 11, joiden vastaukset käsitte-

levät työn keskeistä tavoitetta sekä suurimpia esteitä tavoitteen saavuttamiseksi, olen myös raportissa yhdistänyt. Samoin olen tehnyt kysymysten 12, 13 ja 18 kohdalla, joiden vastaukset kertovat työn sisällöstä, kolmesta asiasta, jotka vievät suurimman osan työaikaan sekä korjaavan ja ennaltaehkäisevän työn osuudesta. Yhdistin myös kysymysten 16 ja 17 vastaukset, jotka liittyvät kuraattoreiden mielipiteeseen yleisimmistä ongelmista kuraattorin omassa koulussa ja niihin kohdennettuihin toimenpiteisiin. Yhteistyökumppaneita ja yhteistyön kehittämistä käsittelevät vastaukset (kysymykset 19 ja 20) olen raportissa kirjoittanut yhteen.

Pääsääntöisesti etsin tutkimuksessa vastauksista yhtäläisyyksiä teemoittelua hyväksikäyttäen. Tutkimuksen tulokset on tiivistetty tätä tutkimusraporttia varten laatimiini kuvioihin. Kuvioita on yhteensä neljä ja ne ovat luvussa 7. Vastauksissa ilmenneet eroavuudet on kirjattu kuvioden yhteyteen saman otsikon alle. Raportoinnissa käytin monipuolisesti vastaajien vastauksista saatuja suoria lainauksia. Tällä menettelytavalla olen tuonut esiin kuraattoreiden omakohtaisia näkökulmia ja työn vivahteita. Jotta vastaaja pysyy tunnistamattomana, ei lainauksien kohdalla ole tarkemmin määritelty kenestä vastaajasta on kulloinkin kyse. Ottamalla huomioon aineistosta ilmenneet yhtäläisyydet ja eroavaisuudet olen tutkijana turvannut raportoinnissa tutkimuksen objektiivisuuden.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Mistä on kuraattori tehty?

Koulukuraattorina on tutkimushetkellä toiminut suomenkielisessä oppilashuollossa viisi henkilöä ja keskimäärin työkokemusta on ollut kuraattorin työstä vajaan 5 vuotta.

Kuraattorien loppututkinnoista 80 prosenttia on ylempää ja 20 prosenttia alemmää korkeakoulututkintoa ja ne ovat hyvin vaihtelevia. Tutkinnot ovat filosofian maisteri, hallintotieteiden maisteri, kasvatustieteiden maisteri, ylempi AMK sosionomi sekä ulkomainen korkeakoulututkinto pääaineena psykologia. Täydennyskoulutuksessa on oma-aloitteisesti työajan ulkopuolella ollut yksi kuraattori suorittaen erityispedagogiikan sekä kasvatustieteiden perusopinnot.

Muu täydennyskoulutus on ollut lyhytkestoista osin työnantajan järjestämää, mutta suuremmalta osalta työntekijän omaan aktiivisuuteen perustuvaa ja vain osin työajalla olevaa kurssimuotoista koulutusta. Koulutukset ovat käsitelleet muun muassa oppilashuollon kehittämistä, lastensuojelulakia, kriisityötä, lapsen aggressiota sekä neuropsykologiaa. Koulutuksista on kahdenlaista kokemusta. Yksi vastaajista kertoi pitävänsä koulutuksissa käymisestä ja käyvän niissä useita kertoja uudestaan palauttaen tutut asiat mieleen. Toinen vastaajista koki, että: *”Onhan meillä kaikenlaisia pikakursseja, mutta ei mitään kättä pidempää siis tutkintoa tai edes osaa tutkintoa. Ei ole määrärahoja mihinkään ja sitten pitäisi itse maksaa. Oikeastaan, jos tästä työstä on poissa niin sekin on hankalaa.”*

Kolmella kuraattorilla oli kokemusta aiemmin sosiaalialan tehtävistä toimittuaan alalla esimiehenä ja sosiaalityöntekijöinä sekä lastensuojelun sijaishuollon sosiaaliohjaajana. Kahdella kuraattorilla oli kokemusta toimimisesta aine-, luokan sekä erityisopettajana.

7.2 Työn tavoitteet ja haasteet

Kuraattorit määrittivät työn keskeiseksi tavoitteeksi oppilaiden psykososiaalisen hyvinvoinnin ylläpidon ja lisäämisen sekä tukipalveluiden tarjoamisen. Näiden toimien avulla he tukevat sekä oppilaan koulunkäyntiä ja kasvua, että tämän perhettä. Tukipalveluita olivat koulun sisällä esimerkiksi keskustelut oppilaan kanssa, tukiopetuksen tai muiden opetusjärjestelyiden koordinointi ja kiusaamistilanteiden selvittäminen. Koulun ulkopuolisia tukipalveluita olivat muun muassa harrasteiden järjestäminen yhdessä nuoriso- ja sosiaalitoimen kanssa sekä ohjaus eteenpäin koulun ulkopuolisille ammattiauttajille.

Tavoitteisiin pääseminen on osin haasteellista. Vastausten perusteella työn suurimmat haasteet voidaan ryhmitellä kolmeen ryhmään: resurssit, lukujärjestys sekä koulun ja kodin yhteistyö tai tarkemmin sen puute.

Resurssihaasteita ovat suuret oppilasmäärät kutakin kuraattoria kohden ja tähän rinnastettava työajan riittämättömyys. On merkittävää, että nämä haasteet nimesi osaltaan kaikki kuraattorit vaikka osa työalueista vastaa Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n suosittelemaan henkilöstömitoitusta (ks. luku 5.3). Kaksi vastaajaa nimesi myös yksiköiden eli vastuukoulujen paljouden haasteeksi, sillä työpisteestä toiseen siirtymiseen kuluu aikaa, joka taas vähentää aikaa asiakkaiden parissa. Monen yksikön kuraattori koki olevansa tilanteessa, että jotain lapsen tilanteesta saattaa jäädä havainnoimatta, kun kuraattori käy koululla keran viikossa. Toinen taas kertoi, että matalan kynnyksen ennaltaehkäisevälle työlle ei jää tilaa, kun koululle mennään vain kokouksiin tai sovittuihin asiakastapaamisiin. Riskinä on ajautua tekemään vain kriisityötä ja työtä *”tekee vastasitten, kun se huoli on jo ollut puoli vuotta”*.

Resurssihaasteisiin yhdistyy myös yhteistyökumppanina toimivan sosiaalitoimen mahdollinen henkilökunnan ja varojen riittämättömyys. Tämä koettiin oman työn haasteeksi silloin, kun lastensuojelua tarvitaan vaikeimmissa tilanteissa lapsen tueksi *”... tahtoo venyä niin pitkäksi kaikki asiat, mitkä tuo esille, että ne*

pahenee koko ajan vaan. Lapsetkin saattaa joutua tekemään useankin lastensuojeluilmoituksen, että se jossain kolahtaa”.

Koulun lukujärjestys asettaa työlle haasteen, sillä kuraattori sovittaa asiakkuusprosessin ja psykososiaalinen työn ajallisesti mitoitettuun ja tiukasti rytmitettyyn koulumaailmaan. Oppilaat ja opettajat toimivat koulussa 45 minuutin oppituntijaksoissa ja 15 minuutin välituntijaksoissa. Arkisen yhteistyön opettajien kanssa pitäisi mahtua välituntiin. *”Tää on aika tehokkaasti laitettu työajan käyttö: missä olet, ketä tapaat. Se on aika tiivistä se rytmi. Mä luulen, et koulumaailma on muutenkin aika tiivistä. Sitten tulee se välitunti ja opettajat on 10–15 minuuttia paikalla ja taas ne menee.”* Sama tehokkuus ja lukujärjestyksen rytmi asettaa haasteen myös asiakastyölle ja opettajien odotuksille. *”Mä oon jollekin opettajalle sanonutkin, kun se opettaja saattaa sanoa: nyt mä en jaksa tätä (oppilaan tilannetta), et ota se. En mä ole mikään hammaslääkäri. Et lapsella on reikä suussa ja nyt mä paikkaa sen ja se on siinä... kysymys on kuitenkin prosessista. Ei ole vain yksi reikä hampaassa, vaan ensin tutustutaan ja mietitään, selvitetään mistä on kysymys.”*

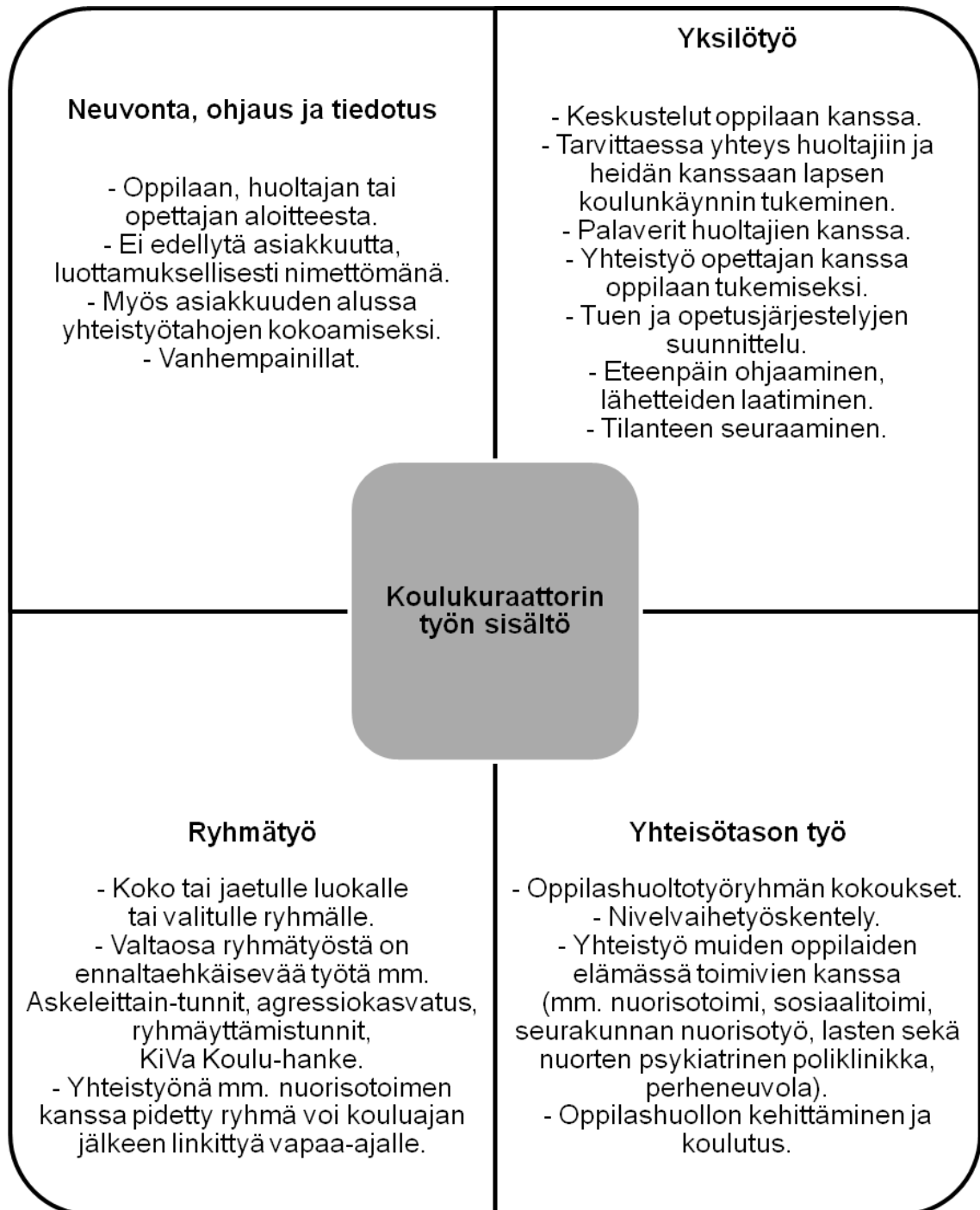
Kodin ja koulun yhteistyö voi osoittautua haasteeksi. Monesti asiakkaan sekä kuraattorin arvot ja näkemykset ovat erilaiset, mutta yhteistyössä löydetään yhteinen tavoite, johon pyritään. Varsinkin nuoret yläkoulussa eivät aina ole motivoituneita yhteistyöhön tai motivaatio saattaa olla lyhytaikaista. Nuori itse ei jaksa odottaa yhteistyön tuloksia tai haluaa valita ehkä itselleen helpomman tavan. Nuori saattaa saada liian helposti tahtonsa läpi, kun kyseessä on asia, joka kuuluu vanhempien päättää. Vanhemmat ovat monesti huolissaan ja tietoisia tuen tarpeesta ja tukimuodoista, mutta lopulta *”mennään sitten lasten puolelle ja sen toivomusten mukaan toimitaan: ei erityisluokalle, ei sitä, ei tota – kun meidän lapsi ei halua. Siinä on vaikeessa kädessä. Nyt on kumminkin aika paljon apuja mitä on saatavilla, jos vain menevät”.* Alakoululaisen kohdalla asiakkaan huoltajilla on suuri merkitys ja yhteistyö perheiden kanssa halutaan aloittaa varhaisessa vaiheessa. Koulussa voidaan tukea oppilasta yksilöllisesti, mutta lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin vaikuttaa kuinka kotona voidaan. *”Jos niitä huol-*

tajia ei saa mukaan alakoulumaailmassa, niin tulokset on huonoja... ne on niin pieniä sillai vielä noi vitoskutosetkin. Jollei huoltajia ei siihen saada niin hankalaa kaiken kaikkiaan on auttaminen. Jos ajattelee sitä käyttäytymistä niin kuin sitä: valvotaan, ei syödäkään, mennään missä mennään. Jollei saa niitä huoltajia ymmärtämään vanhemmuuden jotain aluetta niin hankalaa on. Koulussa jotkut asiat saattaa toimia, mutta ei ilman kunnon yöunia. Harva toimii lapsista, jos on katottu yöllä telkkaria.”

7.3 Työn sisältö

Kuraattorit kertoivat työn sisällöstä käyttäen monipuolisesti eri termejä ja niitä on vastauksissa yhteensä yhdeksäntoista erilaista. Samaa tarkoittavat työt on yhdistetty tutkimusvaiheessa yhdeksi työtehtäväksi Kuviossa 1. Koulukuraattorin työn sisältö. Työtehtävät on ryhmitelty neljään osa-alueeseen, jotka ovat 1) neuvonta, ohjaus ja tiedotus, 2) yksilötyö, 3) ryhmätyö sekä 4) yhteisötason työ. Osa-alueet nimet muodostuivat kuraattoreiden vastauksista heidän käyttäessään kyseessä olevia termejä.

Vaikka kuraattorien vastauksissa oli paljon yhteneväisyyksiä ei kaikki kuraattorit vastausten perusteella tee kaikkien osa-alueiden työtehtäviä. Kaikki kuraattorit kertovat tekevänsä yksilötyötä sekä yhteisötason työtä. 80 prosenttia vastaajista kertoi työskentelevänsä ryhmien kanssa ja myös 80 prosenttia kertoi työn sisältävän neuvontaa, ohjausta ja tiedotusta.

Kuvio 1. Koulukuraattorin työn sisältö

Neuvonta, ohjaus ja tiedotus kohdistuvat niin oppilaisiin, huoltajiin ja yhteistyöverkostoon. Koulun sisällä oppilashuollollinen työ kuuluu kaikille työntekijöille ja kuraattorin rooli on merkittävä hänen tuodessa esille sosiaalityön näkökulmaa ja

toimintamallia koko yhteisön käyttöön. Tämä auttaa kokonaisuuden hallinnassa ja voi vähentää oppilashuoltohenkilöstön tulevaa työmäärää. *”Sellainen konsultatiivinen työ, se on suuri määrä mitä täällä joutuu tekemään, kun henkilökuntaa on paljon ja oppilasmäärä on suuri. Ethän sä voi henkilökohtaisesti tavata kaikkia vaikka haluaisitkin.”* Kuraattori voi myös keskustella oppilaan tai huoltajan kanssa innoittaen pohtimaan tilannetta reflektoiden. Keskustelukumppani saattaa löytää tällöin omista ajatuksistaan sen selkeän kaivatun neuvon ja toimintatavan. Tätä työtapaa voidaan kutsua myös voimavarakeskeiseksi.

Yksilötyö eli yksittäisen oppilaan kanssa tehtävään työhön kuuluu kuraattoreilta valtaosa työajasta. Oppilaan kanssa tavataan yleensä tukikeskusteluissa. Yksilötyötä voi tehdä myös asiakkuuden alettua myös kuraattori toimistotyönä ilman asiakkaan paikallaoloa. Tukitoimien suunnittelu tai tilanteen päivittäminen kuuluu miltei aina asiakkuusprosessiin. Poissaolojen seurannasta kertoi yksi kuraattori: *”... oon aika tarkka, että ei pääse tulemaan niitä (poissaoloja) hirveesti ja hirmuisia juttuja”*. Tällaista toimintaa voi nimittää myös ennaltaehkäiseväksi työksi, jolla huolehditaan, etteivät asiat kehity hallitsemattomiksi ongelmiksi. Palaveri oppilaan, huoltajan ja asiantuntijoiden kanssa voidaan pitää yhteisötason työnä, sillä mukana voi olla paljon eri henkilöitä. Koska palaverin keskiössä on kuitenkin yksilö eli oppilas, on palaverit sisällytetty tässä tutkimuksessa kulumaan yksilötyöhön. *”Mitä isommista ongelmista on kysymys sen enemmän on mukana porukkaa. Mä olen pitänyt niitä huoltajankin kannalta hyvinä, sillä siinä on kaikki koko porukka. Ei tarvii huoltajankaan mieltä, mitä noi puhuu, siinä kun sovitaan asioista. Se on reilua.”*

Ryhmätyö voi olla myös ennaltaehkäisevää työtä. Koulussa saattaa olla teema tai yhteinen ohjelma, johon kuraattori osallistuu pitämällä omia työhönsä ja aiheeseen sopivia oppitunteja. Monesti ryhmätyö liittyy vastausten perusteella kuraattorin tutuksi tekemiseen, luokan ryhmäytymiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Toisinaan ryhmä saattaa olla tukimuoto esimerkiksi niille oppilaille, joiden koulumotivaatio on heikko ja vapaa-ajalla lapsen käytös ja tekemiset hankaloittavat seuraavaa koulupäivää ja ovat riskinä hyvinvoinnille. Vapaa-ajalla osin kokoon-

tuvan ryhmän kohdalla on perusteltua, että ryhmän ohjaamisesta vastaa myös osaltaan myös esimerkiksi nuorisotoimen työntekijä.

Yhteisötason työ velvoittaa kuraattoria osallistumaan paljon kokouksiin. Oppilashuoltotyöryhmätyöskentelyt olivat kahden kuraattorin mielestä lisääntyneet muutaman vuoden aikana. Tätä ei nähty negatiivisena asiana vaan kuvattiin työn myönteisenä puolena. *”Asiantuntijat kokoontuu yhdessä ja pääsee keskustelemaan ja sopimaan työstä ja kertomaan missä mennään, kukin omalta osaltaan.”* Yhteisötasontyötä on myös yhteydenpito yhteistyötahoihin sekä suomenkielisen oppilashuollon kokous- ja kehittämistoiminta.

Kuraattorin työskennellessä jokainen osa-alue liittyy lomittain vahvasti toiseen ja varmaa rajausta on haasteellista tehdä. Esimerkiksi yksilötyöhön voi liittyä myös ryhmänä toimiva luokka. Kun kuraattori työskentelee luokan yhden oppilaan kanssa, voi työ välillisesti tukea myös koko ryhmää.

Työn monipuolisuus, työntekijän aktiivinen ja persoonallinen työtapo sekä ympäristön vääristyneet odotukset voivat johtaa myös tilanteeseen, että kuraattorin perustehtävä hämärtyy. *”Kyllä mä oon sellainen, että mä teen, jos mulla on aikaa, en mä niin kato kuuluuko se mulle.”* Kuraattorin työtehtävien rajattomuus tai epäselvyys on suuri riski työntekijän kuormittumiselle. Myös asiakkaan oikeus saada tasavertaisia palveluita saattaa vaarantua. Kunnallisen kuraattoripalvelun laajuus ei voi poiketa sen mukaan, kenellä on aikaa tehdä enemmän kuin työnkuva edellyttää.

Kuraattoreiden yhteneväinen käsitys työtehtävistä kuvastuu vastauksessa: *”No mä luulen, että aika samoja töitä me tehdään. Me tehdään vaan aika erilailla.”* Työtapojen ollessa moninaiset, on tärkeä tuoda esiin, että akuutti kriisityö menee muun edelle. *”Kyllä mä sanon, että ennaltaehkäisevätyö ja akuutti auttaminen (on tärkeää työtä), kun tarvii, et siihen on aikaa, kun tarvitaan.”*

Työajan jakaantuminen eri työtavoille on kuraattoreiden kesken hyvin samantapaista. Kysyttäessä heiltä, mitkä kolme asiaa vievät suurimman osan työajasta oli yhteinen vastaus kaikilla tukikeskustelut oppilaan kanssa (viisi mainintaa). Muut maininnat olivat: yleisesti kokoukset (3), oppilashuoltotyöryhmät (1), huoltajatapaamiset (1), verkostoyhteistyö (1), opettajien konsultointi (1), tukitoimien suunnittelu ja lähetteden kirjoittaminen (1) sekä ryhmä- ja luokkavierailut (2).

Osan kuraattoreiden oli hyvin hankala määritellä oman työnsä ennaltaehkäisevän ja korjaavatyön suhdetta. Haasteena oli, että *”mikä lasketaan korjaavaksi? Jos sä pidät huoltajapalaverin ajoissa, se voi olla ennaltaehkäisevää työtä”*. Vastausten perusteella ennaltaehkäisevän työn osuus oli vaihteluvälillä kuraattoreiden kesken 25 prosenttia – 70 prosenttia ja korjaavan työn osuus oli vaihteluvälillä 30 prosenttia – 75 prosenttia. Keskimäärin kuraattoreiden työstä heidän oman kokemuksensa mukaan oli 47 prosenttia ennaltaehkäisevää ja 53 prosenttia korjaavaa työtä eli *”kun kaikki on jo tapahtunut ja mietitään, miten tästä pääsisi eteenpäin”*.

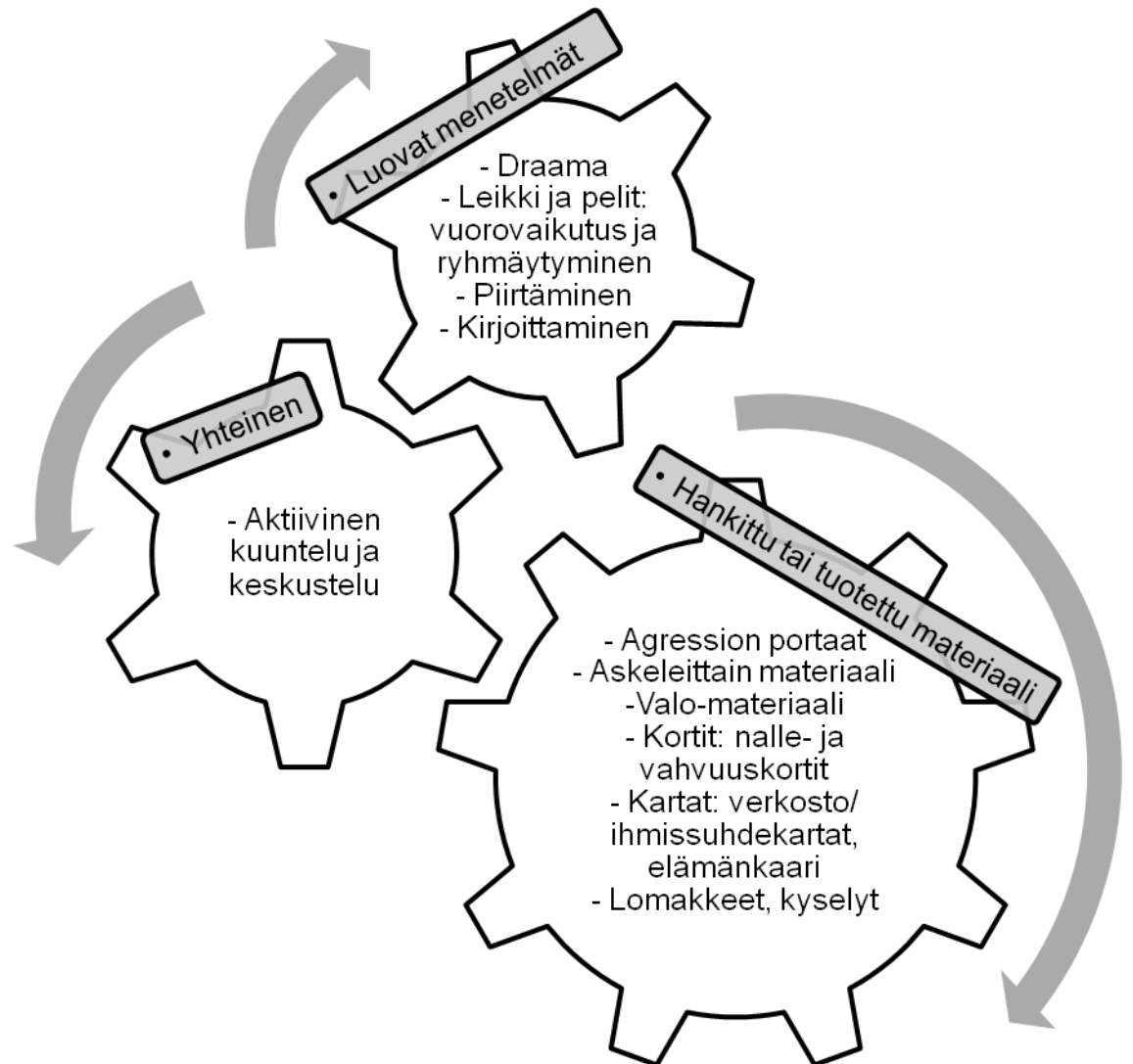
7.4 Menetelmät

Koulukuraattorin työssä työntekijän tärkein työväline on työntekijä itse. Monipuolinen koulutus, vahva työkokemus ja sosiaaliselle alalle soveltuva luonne mahdollistaa asiakkaan yksilöllisen kohtaamisen. Kaikki kuraattorit pitivät useimmin käyttämänään menetelmänä asiakkaan, oppilaan tai huoltajan, kanssa käymää keskustelua. *”Multa sujuu se keskustelu – ainakin mä koen niin. Ei tässä kukaan jää kauheen hiljaiseksi.”* Yksi kuraattori viidestä korosti keskusteluhetkellä hyvää menetelmää jättäytyä aktiivisesta puhujasta aktiivisen kuuntelijan rooliin. Tämä hänen kokemuksensa mukaan aktivoi asiakasta enemmän miettimään omaa tilannettaan ja sitoutuminen tavoitteisiin on täten vahvempaa. Kolme kuraattoria tiedosti, että oman keskustelutavan taustalla voi olla tarkemmin määritelty menetelmä. Huoltajien kanssa käytettiin huolen puheeksi ottamisen menetelmää ja muuten kuraattorit luonnehtivat keskustelewansa asiakkaan

kanssa ratkaisukeskeisesti tai voimavarakeskeisesti vaikka asiakastilanteessa sitä ei välttämättä aktiivisesti tiedosteta. ”*Mä olen tehnyt kauan perheiden kanssa töitä ja olen ollut monessa koulutuksessa: miten kohdata ja näin. Mä luulen, et ei voi sanoa, et tää on tän malli tai ton malli vaan niistä on kaikista oma pala tullut työhön.*”

Keskustelu voi olla myös tapaaminen, palaveri, joka käsittelee oppilaan asioita kodin ja koulun näkökulmasta. Tällöin siihen osallistuu usein oppilaan lisäksi huoltajat ja koululta useita henkilöitä. Yksi kuraattori kertoi hyödyntävänsä työn-ohjausvalmennuksessa saamaansa keskustelurunkoa ja kolme kuraattoria kertoi suunnittelevansa itse tai esimerkiksi opettajan kanssa etukäteen rungon keskustelulle. Lähtökohtana kuitenkin on, että oppilaan asioista keskustellessa, on keskustelu lapsikeskeinen ja lapsen puheenvuoro saa tilaa. Monessa tilanteessa oppilaalle annetaan mahdollisuus valmistautua etukäteen. ”*Sovitaan lapsen kanssa etukäteen, et nyt tulee tällainen (kokous) ja ketä siinä on – niin mitä asioita hän haluaa siihen tuoda.*”

Vastausten perusteella muiden menetelmien kohdalla on kuraattorien kesken paljon hajontaa. Vastauksista tuli ilmi, että työtovereiden käyttämät menetelmät ovat tuttuja, vaikka niitä ei itse käyttäisikään. Erot menetelmissä voivat osin selittyä, että osa kuraattoreista toimii vain alakoulussa ja jotkut alakoulun lisäksi suurissa yläkouluissa sekä lukiossa.

Kuvio 2. Koulukuraattorin menetelmät

Kuviossa 2. Koulukuraattorin menetelmät on keskimmäiseen rattaaseen kirjattu kaikkien kuraattoreiden yhteinen työmuoto eli keskustelu. Kuvion muihin rattaisiin on koottu muita menetelmiä. Ylimmässä rattaassa erotellaan luovia menetelmiä, joita kuraattorit käyttävät niin yksilö- kuin ryhmätyössä herättääkseen esimerkiksi keskustelua, edistääkseen tapakasvatusta tai vahvistaakseen vuorovaikutusta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Tämä materiaali on lähtöisin ”val-

taosin omasta päästä” kuten yksi alakoululla toimiva kuraattori kuvasi. Nykypäivänä luova menetelmä saattaa olla esimerkiksi tutustumista oppilaan facebook-sivustoon Internetissä. Kirjoittaminen saattaa olla menetelmänä hyvin vahva, kun sitä käytetään keskustelun virittämiseksi. ”Yläkoululaisten kanssa listataan asioita, punnitaan niitä ja niistä keskustellaan ja omaa elinympäristöä kartoitetaan. Täällä (yläkoulussa) on ne ongelmat niitä, että läksyt jää tekemättä, ne ei mee nukkumaan ajoissa niin ihan tällaiseen elämänhallintaan liittyvä asia. Kun ne laitetaan paperille ja oppilas näkee niin ne konkretisoituu ja tavallaan kolahtaa. Esimerkiksi kuinka monta tuntia nukkuu yössä ja ne näkee – herranjestas, mä nukun noin vähä! Ei ne tuu ajatelleeksi sitä, ne on vaan aina väsyneitä.”

Alimmaiseen rattaaseen on koottu menetelmiä, joka on osin myös kuraattoreiden tai yhteistyötahojen esimerkiksi opettajien laatimaa, mutta valtaosin alalle tuotettua ja ostamalla hankittua materiaalia. Kaikilla viidellä kuraattorilla oli käytössään Pesäpuu ry:n tuottamia korttisarjoja. Näitä olivat muun muassa itsetuntoa käsittelevät Vahvuuskortit sekä tunnetiloja käsittelevät Nallekortit. Lisäksi kaikilla kuraattoreilla oli käytössään Psykologien kustannus ry:n tuottamaa Askeleittan-materiaalia, jolla voidaan opettaa lapsille empatiataitoja, itsehillintä- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä tunteiden säätelyä. Yksi kuraattori kertoi käyttävänsä Väestöliiton kehittämää Aggression portaat -ohjelmaa sekä lapsen koulunkäynnin tukemisessa Niilo Mäki instituutin tarkkaavaisuushäiriöisen lapsen tukeminen koululuokassa -materiaalia. Yksi kuraattori kertoi työhönsä sisältyneen koko koulun KiVa-koulu-ohjelma, jossa toimitaan kiusaamisen vastaisesti. Alakoulussa toimiva kuraattori kertoi ryhmämateriaalin monipuolisuudesta: *”Paljon olen käyttänyt yksilötyössä isomman ryhmän, luokan materiaalia. Se on hyvä teoreettinen viitekehys siihen (yksilö) työhön.”*

Yksi kuraattori kertoi käyttävänsä menetelmänä myös verkostoyhteistyötä sekä oppilaille esittäytymistä luokissa. Vaikka jälkimmäinen saattaa tuntua vaatimatonta, on merkittävää, että kuraattori tutustuttaa itsensä oppilaisiin auttaen täten heidän lähestyä kuraattoria.

7.5 Mikä tekee työstä sosiaalityötä?

Tutkimuksessa ilmeni, että koulun sosiaalityötä tekevänä koulukuraattori huolehtii lapsen edusta. Hän tunnistaa hyvinvoinnin riskejä, ottaa huolen puheeksi, suunnittelee tukitoimia ja tällä tavalla edistää ja ylläpitää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

”Koulumaailmassa näkyy vain joku osa lapsen todellisuudesta” tiivistä alakoulun kuraattori miettiessään asiakkaan tilanteen arvioimista koulun näkökulmasta. Kaikki haastatellut kuraattorit kokivat tekevänsä koulussa sosiaalityötä ja työn ulottuvan myös koulun ulkopuolelle. *”Siitä tekee sosiaalityötä just se, että kuraattorin työ on niin kuin muutakin kuin mitä näkyy koulussa. Sosiaalityön osuus on just se, et kun vaikuttaa siltä, et lapsen elämän olosuhteet on jotain sellaista mikä tuottaa hankaluuksia, niin silloin yksi olennainen osa tätä työtä on se, et täytyy selvittää onko jotain sellaista joka edellyttäis esimerkiksi lastensuojelutarpeen selvittämistä.”*

”Onhan tässä paljon muutakin, mutta kyllä tää ihmisten sosiaalistumiseen vaikuttaa tää työ. Suurin osa on sitä, kaikenlainen auttaminen, toisen hädän tunnistaminen” kertoi yläkoulussa toimiva kuraattori sosiaalityön näkökulmasta omassa työssään. Kuraattoreiden kuvauksien mukaan ennaltaehkäisevätyö tai kriisiytyö liittyy kaikkiin asiakkuuksiin.

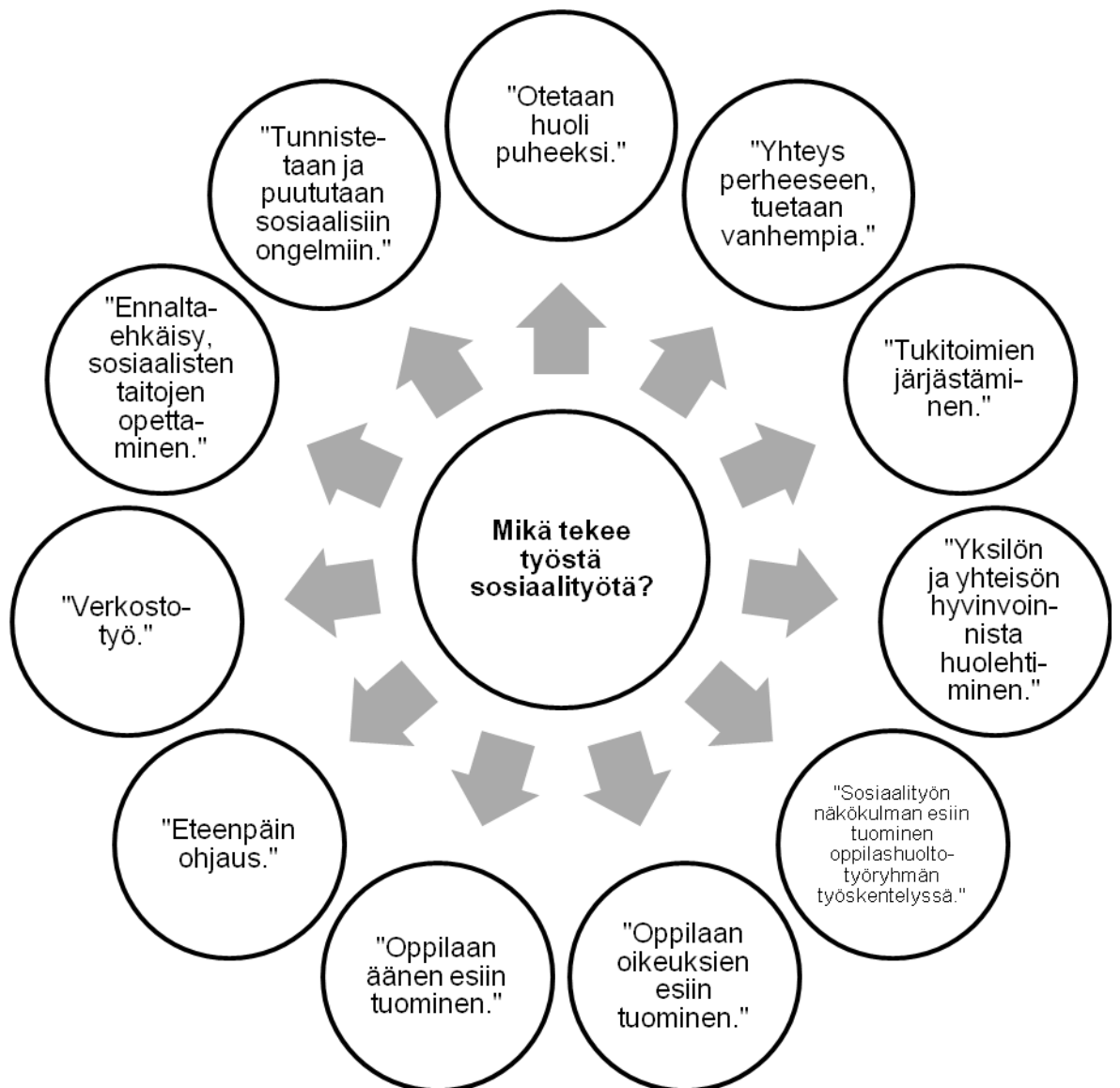
Kuraattorien vastauksissa kuvastui heidän suhtautuvan koulumenestymiseen ehkä erilailla kuin heillä oli kokemusta muiden koulussa toimivien suhteutumisesta. Opetushenkilökunnan tavoite on, että menestys näkyy aineiden numeroina, mutta kolme kuraattoria viidestä toi esiin vastuksissa tavoitteen, että oppilas menestyy sosiaalisissa taidoissa ja omaa hyvän itsetunnon. *”Koulun sosiaalityössä puututaan sosiaalsiin ongelmiin myöskin niin, että opetetaan sosiaalisia taitoja, opetetaan myönteistä vuorovaikutusta... Se on erittäin merkittävää. Se, että lapsi lähtee alakoulusta yläkouluun hyvillä sosiaalisilla taidoilla. Niillä pär-*

jää. On kaveritaitoja ja pystyy toimimaan ryhmässä ja pystyy ottamaan huomioon juttuja. Niillä pärjää pitkälle.”

Kaksijakoisesta roolista kertoi pitkään kuraattorina toiminut työntekijä. *”Onks tää kasvatustyötä vai sosiaalityötä – sekä että. Tässä on paljon sosiaalityön elementtejä. Ei silti voi olla pelkkä sosiaalityöntekijä koulussa. Mun mielestä se tarvii paljon muutakin. Tarvii olla myös kasvattaja. Ehkä sitä pyrkii tekemään mahdolliseksi kasvamisen ja kasvattamisen.”*

Kuraattori tekee sosiaalityötä aina lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioiden. Hänen työnsä etusijalla on lapsi ja tämän oikeudet. Tästä huolimatta, kuraattorin työote on hyvin verkostokeskeinen ja hän on yhteydessä huoltajiin ja verkostossa toimiviin ammattilaisiin parhaan mahdollisen tavoitteen ja toimenpiteiden aikaansaamiseksi. Kuraattorin ja asiakkaan suhde on prosessi, johon voi liittyä niin kriisityötä kuin ennaltaehkäisyä. Kun lapsen tilanne on edistynyt, jää kuraattori prosessissa taka-alalle ennen asiakkuuden päättymistä.

Joissain tilanteissa on kuraattorin todettava, että hänen asiantuntemuksensa ei ole riittävää tai oikeanlaista asiakkaan tukemiseksi. *”...on sellaisia lapsia, et se kuraattorin tuki on kuljettaa sitä lasta eteenpäin tuen piiriin, mistä se lapsi voisi hyötyä.”* Myös kuraattorin aika saattaa olla rajallista ja asioita pitää laittaa kii-reellisyysjärjestykseen. *”Kyllä mä pystyn ainakin sitä antamaan sellaisille asioille, jotka on kiperämpiä. Kyllä mä ne niin kuin hoidan ja jätän sivummalle ne asiat, jotka ei sillä hetkellä ole niin akuutteja.”*

Kuvio 3. Mikä tekee työstä sosiaalityötä

7.6 Yleisimmät ongelmat kouluissa kuraattorin sosiaalityön näkökulmasta

Kaikkien kolmen yläkoulun kuraattorit nimesivät yhdeksi yleiseksi ongelmaksi yläkoulussa luvattomat poissaolot eli niin kutsutut lintsaukset. Myös myöhästelyt ja luokan työrauhan rikkominen eli tuntihäiriköinti leimasi joitain yksittäisiä luokkia. Poissaoloista osaa yksi kuraattori nimitti kotiin jäämiseksi, sillä ongelma on,

että *”jo alakoulussa vanhemmat antaa luvan jäädä kotiin. Ei se siis ole siellä niin suuri ongelma kuin täällä (yläkoulussa), mutta jos on jotain vaivaa niin heti voi jäädä kotiin.”*

Myöhästelyihin ja poissaoloihin liittyy oppilaiden yleinen kouluhaluttomuus, motivaation puute, väsyminen ja epäsosiaalinen käytös. Epäsosiaalinen käytös vaikuttaa vahvasti vapaa-aikana, mutta se näkyy myös koulussa. Eräs kuraattoreista oli erittäin huolissaan tyttöjen seksuaalisesta käytöksestä, alkoholin ja huumausaineiden varhaisesta käytöstä sekä yleisen yleiskunnon ja terveyden romahtamisesta. *”Liian aikaisin mennään aikuisten elämään”* ja koulussa *”ei jakseta. Buranaa tullaan usein aamulla hakemaan, terveydenhoitajalta ainakin.”* Kaikki kolme kuraattoria kertoivat yläkoulun oppilaiden olevan väsyneitä, sillä *”uni ei tule”*. Unen puute ei selity kuraattoreiden mukaan unihäiriöillä vaan liittyy huonoon vuorokausirytmiiin, kotiintulo- ja nukkumaanmenoaikojen puuttumiseen sekä sosiaaliseen mediaan ja elektroniikkaviihhteeseen.

Yläkouluissa työskentelevät kuraattorit kertoivat yhtenevästi, että edellä kerrottuja ongelmia työstetään koulun ja kodin yhteistyöllä, joka pyritään aloittamaan varhaisessa vaiheessa. *”Täällä (yläkoulussa) kodin ja koulun yhteistyö on aika tärkeä osa siinä. Aikaisessa vaiheessa pyritään yhdessä tekemään. Yksin se ei onnistu, se on selvä juttu. Tässä tarvitaan paljon yhteistyötä: opettajien, vanhempien ja jopa kavereiden.”* Toinen kuraattori kertoi, että poissaoloja ei päästetä kasaantumaan. Jos poissaoloja on neljäkymmentä tuntia niin koulussa laitetaan *”iso häly päälle”* ja otetaan yhteyttä huoltajaan. Jälki-istuntoa annetaan myöhästymistä, mutta lähestymistapa on muuttumassa *”nyt me ollaan otettu keskustelelevampi linja tähän asiaan”*.

Myös huoltajat ovat kuraattoreihin yhteydessä, kun huoli lapsen tilanteesta on suuri. *”Tosi paljon vanhemmat soittaa, että tämmöinen ja tämmöinen tilanne, et voisko kuraattori auttaa?”* Psykkiset ja sosiaaliset ongelmat esiintyvät monesti samanaikaisesti ja tämä asettaa vaatimuksia myös asiakkuusprosessille ja laajentaa yhteistyöverkostoa. *”Se on aikamoinen ongelma usein, että miten saa-*

daan ajoissa se oppilas tuen piiriin, oli se sitten psykiatrin poliklinikka tai joku muu... Se on pitkä prosessi, vanhemmat ei aina näe ongelmaa samalla tavalla kuin me (koulun oppilashuolto). Pitää pitää palaverieita ja avata sitä tilannetta. Ja saada se oppilaskin ymmärtämään, kun sillä on murkku päällä, että nyt tarvitaan apua enemmän kuin mitä esimerkiksi koulukuraattori pystyy antamaan.” Saman kuraattorin mukaan haasteena on oppilaan ja huoltajien sitoutuminen hoitoon ja terapiaan.

Yksi yläkoulun kuraattori kertoi, että oppilaiden osallistaminen parantaa yleisesti kouluviihtyvyyttä ja motivaatio yhteisön jäsenenä kasvaa, kun oppilas kokee pääsevänsä itse vaikuttamaan koulun asioihin. ”Sen ei tarvitse olla suurta, kummoinen juttu. Kun järjestetään jotain kivaa niin ne (oppilaat) kokee, et he ovat osa tätä koulua. Tänne on kivempi tulla ja tästä on kiva pitää huolta.” Oppilaiden hyvinvointiin vaikuttaa kuraattorin mielestä myös rehtorin johtajuustaidot sekä opettajien huolenpidollinen tapa kohdata oppilas.

Alakoulujen kuraattoreiden vastauksissa ongelmiksi nimettiin lasten turvattomuus koulun ulkopuolella, koulukiusaus, oppimisvaikeudet sekä muutokset koulun resursseissa. Yksi kuraattoreista tiivistä tämän sanomalla, että ”lapsella on elämisenvaikeutta”. Kaikki nimetyt ongelmat liittyvät usein toisiinsa. Lasten sosiaalisten- ja tunnetaitojen harjaantumattomuus näkyy levottomuutena ja voi kärjistyä koulukiusaamiseksi. Nämä seikat voivat syventää lieviä oppimisvaikeuksia. Täytyy silti muistaa, että oppimisvaikeuksia esiintyy vaikka kiusaamista ei ole ja kouluympäristö on levollinen.

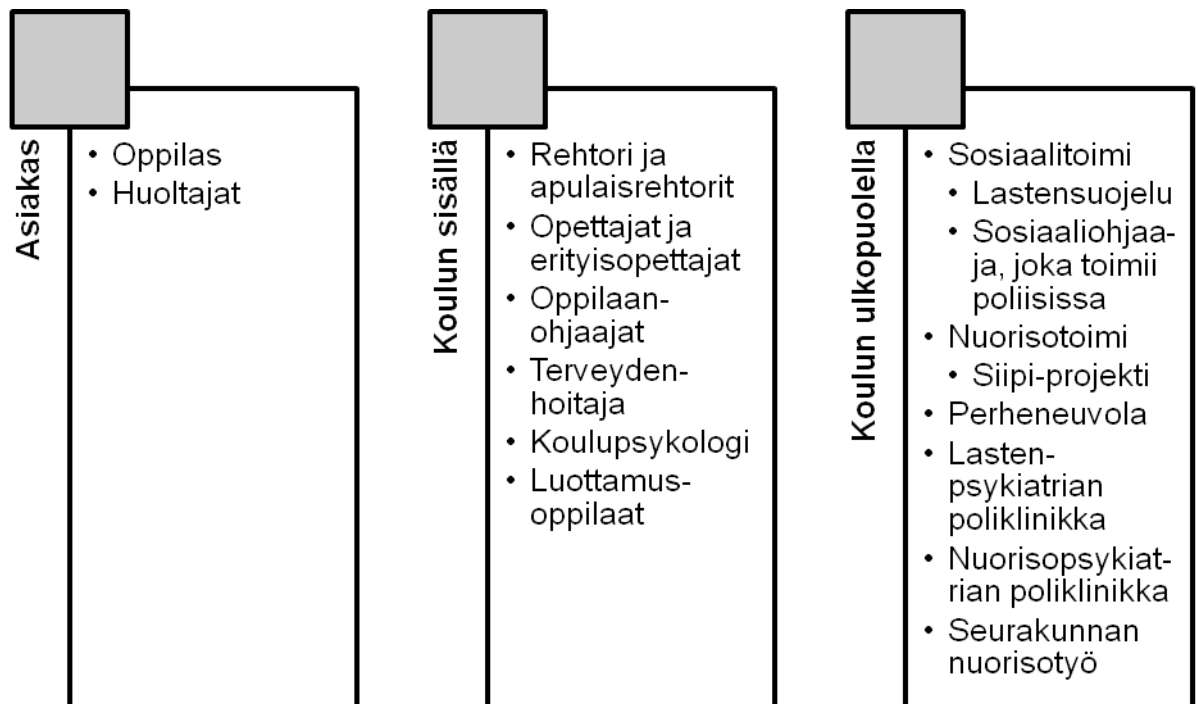
Jos kodin kyky huolehtia perustarpeista ja tukea koulunkäyntiä on olematon, joutuu lapsi liian varhain kantamaan vastuuta itsestään ja voimaa ei tahdo riittää koulunkäyntiin ja varsinkaan uusien asioiden omaksumiseen. Ongelmaa pahentaa koulun resurssien muutokset. Ryhmäkokojen kasvattaminen ja avustajien määrää vähentäminen tulevat yhden kuraattorin mielestä vääjäämättä kasvattamaan oppilashuoltohenkilöstön työmäärää, sillä näiden mahdollisten muutoksien myötä kouluissa on enemmän lapsia, joiden on vaikeuksia toimia luokassa.

Edellä mainittuihin ongelmiin on pyritty vaikuttamaan suunnitelmallisella oppilashuoltotyöryhmätyöskentelyllä, jotta resurssit olisi kohdennettu hyvin oppilaiden tukemiseen. Tärkeänä myös pidetään, että koulun on kuraattorille tuttu. *”Oppilastuntemus on ykkösasia.”*

Koulukiusaaminen on koulukohtainen ongelma, joka ei ole ajankohtainen kouluissa joka vuosi. Yksi kuraattori kertoi viime lukuvuonna olleen *”erityisen vakavia kiusaamisjuttuja”* ja odotti mielenkiinnolla KiVa-koulu hankkeen ennaltaehkäisevän työn vaikutusta koulukiusaamiseen. Toinen kuraattori totesi, että *”kiusaamista ei ollut niin paljon kuin aikaisemmin”*. Kolmannella kuraattorilla oli kokemusta systemaattisesta kiusaamisen ennaltaehkäisystä jo ennen KiVa-koulu hanketta kiusaamiskyselyiden ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton tuntimateriaali muodossa. Ennaltaehkäisevän työn merkitys on rohkaista oppilaat eettiseen ja moraaliseen pohdintaan ja täten tehdä näkyväksi asioita. Oppilaat harjaantuvat itse miettimään omaa toimintaansa ja haluaako olla osa kiusaamista.

7.7 Yhteistyö

Koulukuraattorit kokivat työnsä onnistuvan parhaiten, jos sitä voi tehdä yhteistyössä. Yhteistyöverkosto oppilaan asioissa on laaja ja siihen kuuluu niin koti ja huoltajat sekä toisia lapsen ja nuoren elämässä toimivia ammattiasiantuntijoita.

Kuvio 4. Yhteistyötahot

Yhteistyö on moninaista. Yksilötyössä se voi olla lähetteen kirjoittamista, neuvontaa sopivasta etenemistavasta ja yhteistyöneuvotteluja asiakkaan asioissa. Ryhmätyössä se voi olla esimerkiksi pienryhmän ohjaamista nuorisotyöntekijän kanssa. Yhteisötason työssä yhteistyötä tehdään useimmiten oppilashuoltoryhmän kokouksissa, kun suunnitellaan toimia koko kouluyhteisön hyvinvoinnin lisäämiseksi. Aina yhteistyö ei edellytä kuraattorin olemista aktiivinen toimija kuten eräs kuraattori totesi. *"Yhteistyö voi olla sitä, että mä organisoin sitä."* Verkoston läheisimmät yhteistyötoverit saattavat olla muut kuraattorit vaikka asiakastyö on harvoin yhteistä. *"Omat kollegat on tietysti oman jaksamisen kannalta tärkeitä. Ykkösrivissä."*

"Oppilashuoltoryhmän kanssa tehtävä yhteistyö on työn onnistumisen ja tavoitteisiin pääsyn kannalta tärkeää. Suunnitellaan, että kouluyhteisö toimii." Koulun sisällä tehtävä yhteistyö koetaan tärkeäksi, mutta aikaa ei löydy sen ylläpitämi-

seen ja kehittämiseen.”*Aina voi kehittämistarvetta olla, mutta siihen ei parane olla aikaa. Kauhean hyviä ideoita, kaikennäköistä.*” Yläkoulussa toimiva kuraattori toivoi myös mahdollisuutta tehdä yhteistyötä oppilaiden kanssa. Hän toivoo *”...aikaa istua ja miettiä enemmän mitä voisi tehdä. Oppilaiden asioita koulun sisällä voisi miettiä enemmän: mitä sitten kun ei lapsi tule kouluun? Tai alkaa oireilla psyykkisesti? Oppilaiden kanssa niitä asioita miettimään. Että kuraattori olisi näkyvämpi tuolla.”*

Koulun ulkopuolella toimivien kanssa tehtävän yhteistyön onnistumisen kannalta on tärkeää, että eri alojen työntekijät tuntevat toisensa. Työntekijät voivat tavata toisiaan myös muuten kuin yksittäisen asiakkaan asioiden äärellä. Keskinäinen konsultointi sekä palaverit, jossa tutustutaan toisten tahojen työtapoihin ovat kuraattoreiden mielestä tärkeitä. Yhteistyö jäsentyy ja toisten toimintatapa selkenee. Työntekijöiden on hyvä toimia tahoillaan, kun tietää, mitä toinen ammattiryhmä odottaa. Yksi kuraattoreista koki, että verkosto tulee tutuksi vasta vuosien päästä ja toinen kuraattori kertoi *”En näe, että olisi hirveesti (yhteistyössä) kehitettävää. Kun on oppinut tuntemaan ihmiset muutaman vuoden aikana niin se (yhteistyö) on aika mutkatonta.”*

Kuraattorit arvostivat muiden ammattiryhmien työtä ja heitä ei veloiteta enempään yhteistyöhön vaikka kuraattoreilla siihen olisi valmius. Sosiaalitoimen ja kuraattorien yhteistyön kehittämistä toivotaan, mutta vähäiset resurssit tunnustetaan. *”Mut ne on niin kuormittunut ryhmä. Niiden kanssa pitäis (kehittää yhteistyötä), siitä olisi hyötyä, jos selkeyttäis: kelle soittais ja niin edelleen. Mut niilläkin on ollut vaihtuvuutta.”*

7.8 Työn ja roolin monimuotoisuus

Kuraattorit kokevat toimivansa koulun organisaatiossa oman alansa asiantuntijana. Vaikka yhteistyöverkosto on laaja, on työ itsenäistä. Oppilashuollon muut

kuraattorit ja esimies etäällä arjesta, sillä fyysisesti työ tehdään koulussa, ei oppilashuollon toimitiloissa.

Koulun sisällä kuraattori on sosiaalityön asiantuntija toisin kuin opettajat, joilla on vahva pedagogiikan asiantuntemus. Kehityopsykologiset ja kasvatukselliset asiat ovat myös kuraattorin erityisalaa. Kuraattorin työote on kokonaisvaltainen ja se ei keskity oppilaan koulumenestykseen. Vaikka työ on suunnitelmallista, on esimerkiksi kouluterveydenhoitajan rooli koulussa jäsentyneempi sillä terveydenhoidossa on suunnitelma jokaisen oppilaan kohtaamiseksi. Tähän verrattuna kuraattorin kuuluu lisäksi tehdä niin kutsuttua etsivää työtä ja omien havaintojen lisäksi kuunnella muun muassa huoltajien ja opetushenkilökunnan havaintoja. Tieto asiakkaasta on usein pirstaleista ja aina luottamuksellista. Tämän vuoksi kuraattori säätelee tietoa, jota välittää esimerkiksi opetuksen järjestämistä varten.

Tutkimuksessa mukana olleilla kuraattoreilla on toimipaikkanaan useita kouluyksiköitä. Tämä tekee työstä haasteellista, sillä asiakasta voi tavata vain tiettyinä päivinä ja aikaa kuluu koulusta toiseen siirtymiseen. Myös usean eri koulun henkilökuntaan tutustuminen ja toimintakulttuuriin perehtyminen voi olla henkisesti raskasta. Usean koulun kuraattorit kokivat kuitenkin positiivisena, että voivat säilyttää tietyn etäisyyden yksiköihin ja täten voivat tarkastella asioita ulkopuolisen silmin. Henkilökohtainen kokemus eri yksiköissä työskentelystä voi antaa työkaluja toisessa koulussa toimimiseen ja täten kuraattori voi arvioida eri toimintamallien kelvollisuutta.

Kuraattorin työ koetaan monipuolisena. *”Pitää osata sitä ja pitää osata tätä ja tuota ja kai itelläkin ruokahalu kasvaa syödessä.”* Monipuolisuus ja arjen erilaisuus koetaan niin positiivisena kuin negatiivisena asiana. *”Tää on niin haastava työ, että yksikään päivä ei ole samanlainen kuin toinen. Toisaalta se on positiivinen puoli tässä työssä. Tää ei ole tylsää koskaan, sit se on hirveän rankkaa.”*

”Koulukuraattori on merkittävä rooli koulu yhteisössä... Me ollaan helposti tavoitettavissa. Ollaan siellä keskellä arkea – merkittävä rooli, kun vertaa muihin sosiaalityöntekijöihin – siellä on hyvä olla.” Kuraattori käyttää koko ammattitaitonsa asiakastyössä. Hän pystyy vaikuttamaan moneen lapsen elämässä olevaan asiaan, mutta huomioitavaa on, että yksin kuraattorin työpanos ei ole riittävä. Vastuu asioiden onnistumisesta on kaikilla aikuisilla sekä omalta osaltaan myös lapsella, oppilaalla. Asiakasprosessit ovat pitkiä ja usein irrallisia lukuvuosirytmistä. *”Asiakastyö on aina keskeneräisyyttä, siksi se vaatii nöyryyttä.”*

Sosiaalityön tekeminen koulussa on haasteellista, mutta suunnitelmallinen ja hyvin resursoitu työ auttaa työssä onnistumisessa. Eräs kuraattori tiivisti ajatuksensa tavoitteiden toteutumisesta edellisen lukuvuoden päätyttyä. *”Kokonaisuuden kannalta näen, että kaikkiin tavoitteisiin pystyy vaikuttamaan. Ettei ole sellaista tunnetta, ettei pysty tekemään yhtään. Tunnen, että tavoitteisiin päästään.”*

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseen osallistui kaikki Porvoon suomenkielisen koulutustoimen oppilashuollon viisi koulukuraattoria. Tutkimusta voidaan täten pitää kattavana koulukuraattoreiden työtä Porvoossa kuvaavana laadullisena tutkimuksena. Tutkimus esittelee kuraattorien työn tavoitteita ja haasteita, käytössä olevia menetelmiä ja yhteistyöverkostoa sekä määrittelee kuinka sosiaalityön toteutuu koulussa.

Kuraattorit mielsivät työroolinsa moninaiseksi. Pirkko Sipilä-Lähdekorven (2004) tutkimuksessa on määritelty koulukuraattorilla olevan työssään kaksoisfunktio. Sama määritelmä kuvaa myös tämän tutkimuksen tuloksia. Koulukuraattorit kokevat toimivansa sosiaalityöntekijöinä sekä kasvattajina. Koska tässä tutkimuksessa koulutustaustaltaan kukaan kuraattori ei ole sosiaalityöntekijä, on asianmukaista käyttää nimitystä koulukuraattori tai koulun sosiaalityöntekijä. Tutkimukseen osallistuneet koulukuraattorit ovat sitoutuneet sosiaalipedagogisen työn viitekehykseen, joka antaa perusteet psykososiaaliselle työlle. Huomattavaa on, että kuraattorit ovat sitoutuneet työtä määritteleviin lakeihin ja sisäistäneet varsinkin lastensuojelulain vaatimukset oppilashuoltotyötä kohtaan sekä uuden opetussuunnitelman linjaukset. Tutkimuksessa tulee selkeästi esille vahva tavoite edistää ja ylläpitää lapsen hyvinvointia sekä toimia lapsen edun valvojana. Nämä tavoitteet kuvastavat kuinka sosiaalityön arvot toteutuu työssä: koulukuraattori on yksilöä varten suuressa kouluinstituutiossa, tunnistaa riskejä sekä edistää hyvinvointia. Työn onnistumista edesauttaa koulukuraattoreiden ammatillinen näkemys kodin ja koulun yhteistyön, ennaltaehkäisevän työn ja moniammatillisen verkostoyhteistyön merkityksestä. Kiinnostus sosiaalisten taitojen opettamiseen oppilaille kuvastaa ennaltaehkäisevän työn painopistettä.

Kuraattorin työn sisältö on tutkimuksen tuloksissa ryhmitelty neljään alueeseen, joita voidaan kutsua myös neljäksi palvelualueeksi. Näitä ovat 1) neuvonta, ohjaus ja tiedotus sekä 2) yksilötyö, 3) ryhmätyö ja 4) yhteisötason työ. Kuraatto-

reiden työmenetelmistä yksilöön kohdistuvaan työhön kuluu aineiston mukaan suurin osa työajasta. Sama asia tulee esille Marleene Rytiojan (2010) tutkimuksessa, jossa erityisopettajien havainnoissa tulee ilmi, että kuraattori toimii yksittäisten oppilaiden asioiden hoitajana ja tukijana.

Yksilötyössä kohdataan asiakas pääsääntöisesti tukikeskusteluissa, mutta siihen kuuluu olennaisesti myös yhteistyö kodin ja verkoston kanssa. Koska asiakkaan tilanne on aina yksilöllinen, on kuraattorin työote ja käytännön toimet myös yksilöllisiä. Tämä asettaa kuraattorin palveluiden suunnittelijaksi, tarjoajaksi ja koordinoijaksi. Mahdollisuudet tarjota tukea on rajattomat, sillä kuraattori joutuu ottamaan huomioon asiakkaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin: kodissa, vapaa-ajalla ja koulussa. Laaja toiminta-alue saattaa hankaloittaa perustehtävässä pysymistä. Työn rajaaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta palveluita pystytään tarjoamaan tasavertaisesti asiakkaille ja työntekijä ei koe ylikuormittumista.

Koska työ on pääsääntöisesti itsenäistä työtä, johon persoonalliset piirteet ja aiempi kokemus vaikuttaa, on palveluiden laajuus ja vivahteet erilaiset. Mikäli tavoitteena, että asiakkailla on samanlainen mahdollisuus saada samanlaisia kuraattoripalveluita, on kuraattoreiden pystyttävä laatimaan tarkemmat raamit työlle. Samoin työalueiden ja oppilasmäärien tulisi olla vastaavuudeltaan samankaltaisemmat. Tutkimushetkellä työalueissa oli paljon eroja yksiköissä sekä oppilasmäärässä. Suurella alueella työtä jakamassa voi olla enemmän muuta oppilashuoltohenkilöstöä, mutta silloinkin pitää tuoda ilmi, ettei oppilaat voi eri koulualueilla saada tasavertaisia kuraattoripalveluita. Samoin tulee tunnistaa, että yhteistyössä tehty asiakastyö saavuttaa tavoitteet ehkä paremmin, mutta ajallisesti se saattaa viedä moninkertaisesti yksittäisen työntekijän työaikaa. Vaikka tutkimukseen osallistuneiden kuraattoreiden oppilasmäärä oli osin suositusten mukaiset, kokivat vastaajat työajan riittämättömäksi. Asiakkuuksien problematiikka on nykypäivänä monimuotoista ja siten pitkäkestoista. Ajanpuute asettaa vaaraan ennaltaehkäisevän työn toteutumisen, vaikka lainsäädännössä on ennaltaehkäisevästä työstä selkeä edellytys ja työntekijät pitävät ennaltaehkäisevää työtä merkityksellisenä.

Tarkasti strukturoidussa koulumaailmassa voi syntyä työtä vääristävä ja koulukuraattoria kuormittava oletus, että kuraattorin työhön kuuluu kaikki sosiaalinen työ, joka ei muiden perustehtävään kuulu. Oppilashuollollisen työn kuuluessa kaikkien koulussa työskentelevien työhön, on ensiarvoisen tärkeää, että koulukuraattori tuo esille sosiaalityön näkökulmaa ja menetelmiä myös yhteistyökumppaneiden käyttöön. Koulukuraattorit kokivat oppilashuoltoryhmän työn tärkeäksi työn suunnittelemisen ja arvioinnin vuoksi. Kokoustyöskentely ja konsultaatio edesauttavat oppilashuollon kokonaisuuden hallinnassa.

Työntekijäresurssit on osa koko oppilashuollon kokonaisuutta ja resurssien kehittamisestä vastaa ensisijaisesti esimiestaso. On ensiarvoisen tärkeää selkeän perustehtävän säilymisen sekä työntekijän jaksamisen kannalta, että työntekijä saa tukea työlleen myös työnohjauksen ja lisäkoulutuksen avulla. Näihin resursseihin tulee jatkokin kiinnittää huomiota.

Tutkimukseen osallistuneet kuraattorit omaavat vahvan ammatti-identiteetin ja heillä on oma organisaatio, jossa tehdään kehitystyötä. Vain omasta tehtävästään ja roolistaan vahva työntekijä pystyy panostamaan tasavertaiseen yhteistyöhön. Tämä tutkimus toi ilmi, että itsenäisesti alueillaan toimivat kuraattorit toimivat samansuuntaisesti. Tutkimus on antanut paljon kokemuksellista tietoa, joka on välttämätöntä kuraattorin työn laadullisessa kehitystyössä Porvoossa. Tutkimuksessa ei tutkittu yksityiskohtaisesti esimerkiksi asiakasprosessin vaiheita. Asiakasprosessin määrittely yhdenmukaistaa yksilötyötä. Tämä on jatkotutkimuksen tai kehitystyön aihe, joka vaatii perustaksi luotettavan kvantitatiivisen tutkimuksen esimerkiksi asiakastietojärjestelmän avulla. Porvoon ollessa vahvasti kaksikielinen kaupunki olisi tarpeellista tutkia myös ruotsinkielisen oppilashuollon koulukuraattorityötä. Laadullisen ja ehkä osin vertailevan tutkimuksen tuloksia olisi hyödyllistä käyttää kehitystyössä, mikäli Porvoon kaupungilla on tavoitteena turvata samanlaiset palvelut niin suomen- kuin ruotsinkielisille porvooolaisille oppilaille.

Tämän tutkimuksen aihe on lähtöisin osin omasta työkokemuksestani Porvoon kaupungin koulukuraattorina 2000-luvun alussa. Tämän vuoksi on pohdittava, kuinka luotettavana voidaan tutkimustani pitää ja mihin oma kokemukseni on saattanut vaikuttaa. Tutkimuksen menetelmään, analyysiin sekä rakenteeseen olen saanut ohjausta opinnäytetyön ohjaajilta sekä seminaarien opponenteilta. Tämä on edesauttanut, että olen voinut monipuolistaa tutkimustyöskentelyäni. Tutkimuksen tausta on lähtöisin muun muassa lainsäädännöstä ja työn historiasta, joihin oma kokemus ei voi vaikuttaa. On mahdollista, että oma kokemukseni on vaikuttanut tiettyjen termien yksipuoliseen käyttöön tai haastateltavien vastaamishalukkuuteen, mutta se ei vie arvoa pois tutkimuksen tuloksista. Aikaisemmin tehdyissä samanaiheisten tutkimusten ja tämän tutkimuksen tuloksissa löytyy yhtymäkohtia. Tämä kertoo tutkimuksen luotettavuudesta.

Aiemmin koulukuraattorina toimineena ja tämän hetkisenä tutkijana on ollut erittäin antoisaa todeta, että koulukuraattoreiden näkemykset työstä on yhteneväiset. Kokemukseeni peilaten työ ja sen tematiikka itsessään ei ole muuttunut vajaassa kymmenessä vuodessa. Vuosien aikana kuitenkin resursseja ja menetelmiä on selkeytetty ja tämä edistää kuraattoreiden työskentelyä, kokonaisuuden hallintaa ja työssä jaksamista.

LÄHTEET

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gråsten-Salonen, Hanna 2007. Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n lausunto Opetusministeriölle vastaus lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman luonnokseen.

Gråsten-Salonen, Hanna 2008. Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry. Koulukuraattoreiden mitoituksista.

Kansanterveyslaki 28.1.1972/66. Viitattu 4.7.2010.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

Kartovaara, Eija (toim.) 2007. Perusopetuksen vuoden 2004 opetussuunnitelmauudistus. Kehittämisverkostoon ja kokeiluun osallistuneiden kuntien ja koulujen näkemyksiä ja ratkaisuja. Helsinki.

Kuraattorit ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelevien kuraattoreiden työstä laadittu selvitys. Selvitysmoniste 16/2007. Helsinki: Opetushallitus.

Kurki, Leena; Nivala Elina & Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Viitattu 4.7.2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 4.7.2010.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P9>

- Malinen, Tapio & Laaksonen, Pirjo 1997. Koulun oppilashuolto - ratkaisuja systeemeissä, systeemejä ratkaisuissa. Perheterapia 3/1997, Viitattu 12.7.2010.http://personal.inet.fi/yritys/tathata/artik_suom/koulun_oppilashuolto.htm
- Metsämuuronen, Jari 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4.laitos, 1. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Osallistava oppilashuolto 2000. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 34. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.
- Peltonen, Hannele 2008. Oppilashuollon palvelut jakautuvat epätasaisesti. Tesso - Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti 21.7.2008, 34.
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Viitattu 4.7.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#P31a>
- Porvoon kaupunki 15.7.2010. Yleistietoa Porvoosta. Viitattu 16.7.2010.
<http://www.porvoo.fi/index.php?mid=335>. Tuloste tekijän hallussa.
- Porvoon kaupunki 3.3.2010. Oppilashuolto. Viitattu 16.7.2010.
<http://www.porvoo.fi/index.php?mid=2041>. Tuloste tekijän hallussa.
- Porvoon koulutustoimen erityispalveluohjelma 2005–2010. Raportti ja päivitys 2008. Porvoon kaupunki: koulutustoimi, erityispalvelutiimi.
- Porvoon kouluverkkoselvitys. Selvitys ja päivitys 2009. Porvoo: Porvoon kaupungin sivistystoimi. Viitattu 13.7.2010.
http://www.porvoo.fi/easydata/customers/porvoo/files/Tiedotteet_2009/kouluverkkoselvitys17092009.pdf
- Puotinen, Sanna 2008. ”Jos olisin koulukuraattori...” Yhdeksäsluokkalaisten näkemyksiä koulun sosiaalityöstä. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan

yliopistokeskus Chydenius. Sosiaalityön maisteriohjelma. Pro gradu-työ.

Rytioja, Marleene 2010. Kasvatusta vai sosiaalityötä? Erityisopettajien näkemys koulukuraattorin roolista koulussa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu-työ.

Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2004. "Hirveesti tekijänsä näköistä" Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Väitöskirja.

Sosiaaliportti, Lastensuojelun käsikirja i.a. Viitattu 5.7.2010. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/oppilashuolto_ja_koulun_sosiaalityo/#otsikko4. Tuloste tekijän hallussa.

Toivanen, Martti 2010. Erityisopetuksen rehtori ja esimies, suomenkielisen koulutustoimen oppilashuolto. Porvoon kaupunki. Henkilökohtainen tiedonanto 4.5.

Työryhmän muistio Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002: 13. Helsinki. Opetusministeriö. Viitattu 12.7.2010. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_492_oppilashuolto.pdf?lang=fi

Wallin, Aila (toimi.) 1999. Koulukuraattori arkityössään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: Yliopiston täydennyskoulutuskeskus

Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21. Viitattu 4.7.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

Liite 1: Teemahaastattelurunko

Koulussa tehtävä sosiaalityö – koulukuraattorien näkemyksiä työstä

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuolesi
2. Syntymävuotesi
3. Loppututkintosi
4. Oletko hankkinut työhösi liittyvää täydennyskoulutusta?
Jos olet, millaista?
5. Kuinka kauan olet toiminut koulukuraattorina?
6. Oletko toiminut muissa sosiaalialan tehtävissä?
7. Oletko toiminut peruskoulussa muissa tehtävissä?

TYÖN SISÄLTÖ

8. Toimitko alakoulussa, yläkoulussa vai lukiossa?
9. Paljonko oppilaita kuuluu toimialueesi?
10. Mikä on työsi keskeinen tavoite?
11. Mitkä on suurimmat esteet tavoitteen saavuttamiseksi?
12. Mitä kuraattorin työsi sisältää?
13. Mitkä kolme asiaa vie suurimman osan työajastasi?
14. Millaisia menetelmiä ja työvälineitä sinulla kuraattorina on työssäsi?
15. Mikä tekee työstä sosiaalityötä?

HAASTEET

16. Mitkä on mielestäsi yleisimmät ongelmat koulussasi/kouluissasi?
17. Minkälaisiin toimenpiteisiin koulussasi/kouluissasi on ryhdytty näiden osalta?
18. Kuinka monta prosenttia arvioit työstäsi olevan korjaavaa sekä ennaltaehkäisevää?

YHTEISTYÖ

19. Mitkä on tärkeimmät yhteistyökumppanisi ja miksi?
20. Miten haluaisit kehittää yhteistyötä?

AMMATTIKUVA

21. Miten kuraattorin työ poikkeaa mielestäsi muiden koulussa toimivien ammattiryhmien työstä?
22. Onko nimike koulukuraattori mielestäsi sopiva vai oliko joku muu sopivampi?
23. Mitkä persoonalliset ominaisuudet ovat eduksi kuraattorin työssä?
Mitä näistä sinulla on?
24. Mitä muuta haluaisit sanoa koulukuraattorin roolista ja työstä?